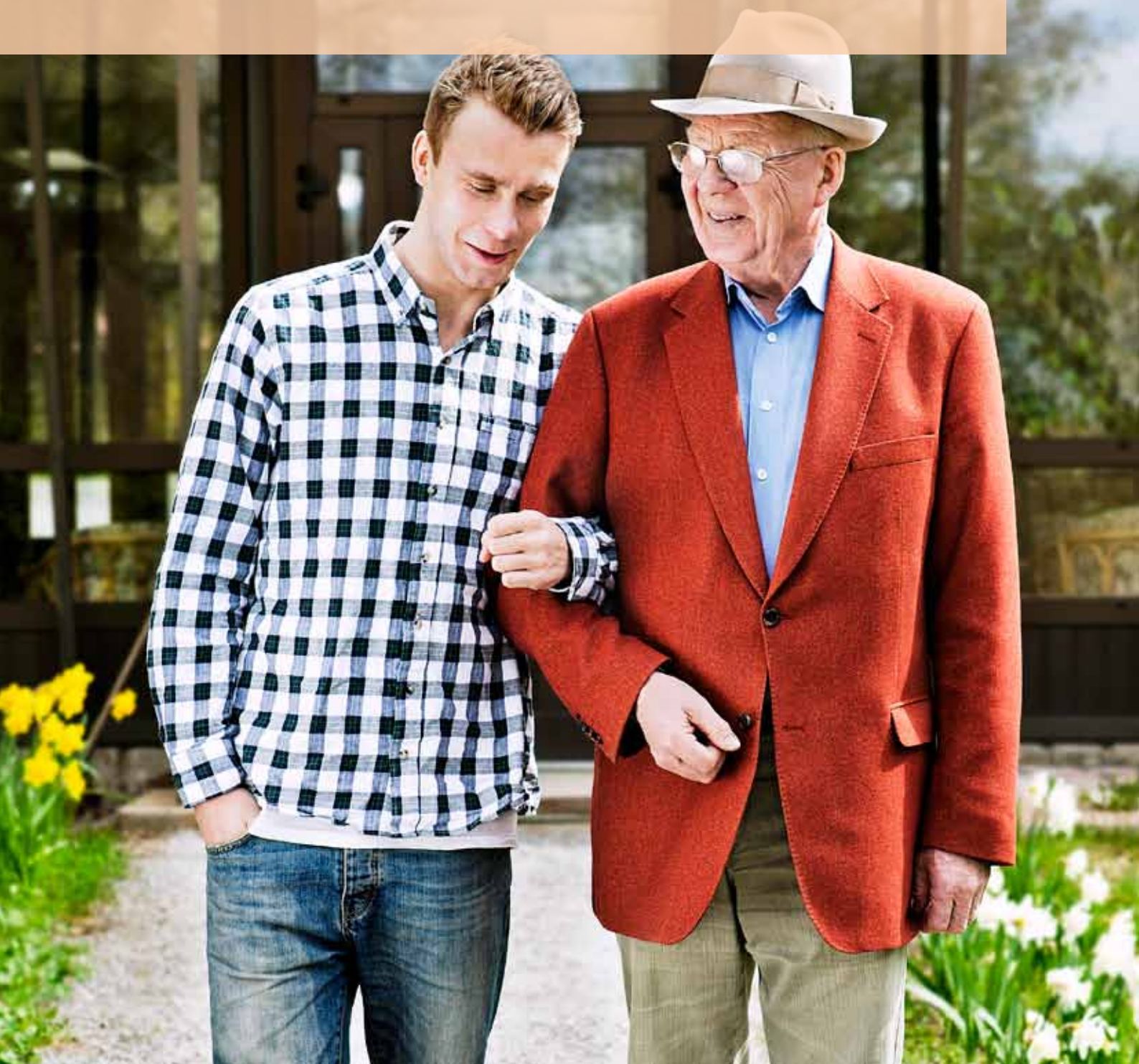

Kostnad per brukare

JÄMFÖRELSE MELLAN KOMMUNER INOM OMSORG OM ÄLDRE
OCH PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING - UTFALL 2011

Sveriges
Kommuner
och Landsting

Kostnad per brukare

JÄMFÖRELSER MELLAN KOMMUNER INOM OMSORG OM ÄLDRE
OCH PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING - UTFALL 2011

Upplysningar om innehållet:

Camilla Eriksson, camilla.eriksson@skl.se

Peter Nilsson, peter.nilsson@skl.se

Yvonne Thorell, yvonne.thorell@leksand.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2012

ISBN: 978-91-7164-843-3

Produktion: ETC Kommunikation

Tryck: LTAB, oktober 2012

Förord

Kostnad per brukare (KPB) är ett instrument för kommunens uppföljning av verksamhet och kostnader inom bland annat äldreomsorgen. Eftersom KPB bygger på individrelaterad kostnadsredovisning där de olika insatserna har kostnadsberäknats och kopplats till den enskilda brukaren skapas goda möjligheter att följa upp kostnadsutvecklingen och jämföra olika enheter. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar för att stötta kommunernas jämförelsearbete genom att bland annat presentera data och skapa arenor för möten.

Från och med 2011 är det möjligt för kommuner som arbetar med KPB att lägga in sina nyckeltal i databasen Kolada. Syftet med denna rapport är att underlätta spridning och tolkning av dessa nyckeltal. Rapporten syftar även till att ge nya infallsvinklar för att stimulera en bredare användning av data från KPB.

Rapporten är utarbetad av Camilla Eriksson (SKL), Peter Nilsson (SKL) och Yvonne Thorell (SKL och Leksands kommun). Ensolution AB har bidragit med underlag till rapporten.

Ett särskilt tack riktas till alla de kommuner som vid olika tillfällen under året, så som nätverksträffar och referensgruppsmöten, bidragit med sina kunskaper och erfarenheter och därmed medverkat till att utveckla de analyser som görs med hjälp av KPB.

Stockholm i oktober 2012

Stefan Ackerby
Ordförande i styrgruppen för KPB

Innehåll

- 7 Kapitel 1. Inledning
- 9 Kapitel 2. Översikt
- 11 Kapitel 3. Jämförelser mellan kommuner
- 12 Skillnader i fördelning av kostnader mellan olika verksamhetsområden
- 12 Vad beror kostnadsskillnaderna på?
- 13 Kostnad per invånare
- 13 Ordinärt boende
- 19 Särskilt boende
- 22 LSS - lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade
- 28 Sammanfattande slutsatser
- 29 Sammanfattande tabell
- 34 Kapitel 4. Analys av KPB-data
- 34 Analyshandboken
- 35 Boxanalys
- 35 Effektivitetsanalyser
- 37 Kapitel 5. Egna jämförelser med hjälp av Kolada

Inledning

Sveriges Kommuner och Landsting har sedan 2006 årligen givit ut en jämförelserapport för KPB. Rapporten har tjänat som underlag för jämförelser på nationell nivå. Sedan 2011 är det dock möjligt att lägga in nyckeltalen från KPB i Kolada (för mer information se kapitel 5) och göra egna jämförelser så numera ska rapporten ses som ett komplement till dessa.

Här redovisas ett antal nyckeltal från KPB som belyser kostnader inom verksamheterna äldre och funktionsnedsättning, tillsammans med ett urval kommentarer kring nyckeltalen. Kostnader är bara en sida av myntet. Det blir allt vanligare att koppla kostnader till kvalitet för att åskådliggöra vad brukarna får.

Under 2012 har SKL anordnat ett antal nätverks-träffar för de kommuner som vill nätverka och jämföra nyckeltal med varandra. Intresset för dessa jämförelser och för att koppla kostnader från KPB till annan statistik är fortsatt stort hos kommunerna.

Samtidigt är det ett dilemma att mängden statistik som finns tillgänglig är svår att överblicka. Därför har SKL utvecklat ett stöd för analys som hjälper till att ge en översikt över och sortera den stora mängden data inom verksamhetsområdet äldre och funktionsnedsättning. Från och med hösten 2012 anordnar SKL utbildning i detta analysstöd. För mer information se kapitel 4 och www.skl.se/kpb.

Rapporten inleds med en översikt som beskriver hur många kommuner som arbetar med KPB liksom omfånget av dessa kommuners verksamheter inklusive ett avsnitt om könsuppdelad statistik. Inom KPB finns nämligen stora möjligheter att redovisa statistik uppdelad på kön. I kapitel 3 redovisas årets jämförelser tillsammans med en kortfattad redogörelse av de tendenser som kan skönjas hos de kommuner som arbetar med KPB. Några analysverktyg presenteras i kapitel 4. Det avslutande kapitlet innehåller skärmdumpar som visar hur Kolada kan användas vid en jämförelse av KPB-data mellan olika kommuner.

VAD ÄR KPB?

KPB är en metod för att beräkna kommunens kostnader för olika insatser och hur dessa kostnader kan knytas till den enskilde brukaren. Genom att KPB bygger på avidentifierade individdata kan kostnaden för vård och omsorg för olika typer av brukare sammanställas och utgöra grunden för uppföljning ur olika perspektiv. KPB är en efterkalkyl och bygger på helårsutfall där samtliga kostnader för den aktuella verksamheten i en kommun ingår.

Sveriges Kommuner och Landstings roll inom KPB är att underhålla samt vidareutveckla metoden inom verksamheterna äldre och funk-

tionsnedsättning. Ett viktigt stöd i detta arbete är en referensgrupp bestående av representanter från ett tiotal kommuner som har infört och arbetar med KPB.

Målet är att förbättra kommunernas möjligheter till jämförelser och bidra till en fördjupad analys. Därför verkar SKL också för att stötta kommunernas jämförelsearbete genom att bland annat presentera data och skapa arenor för möten.

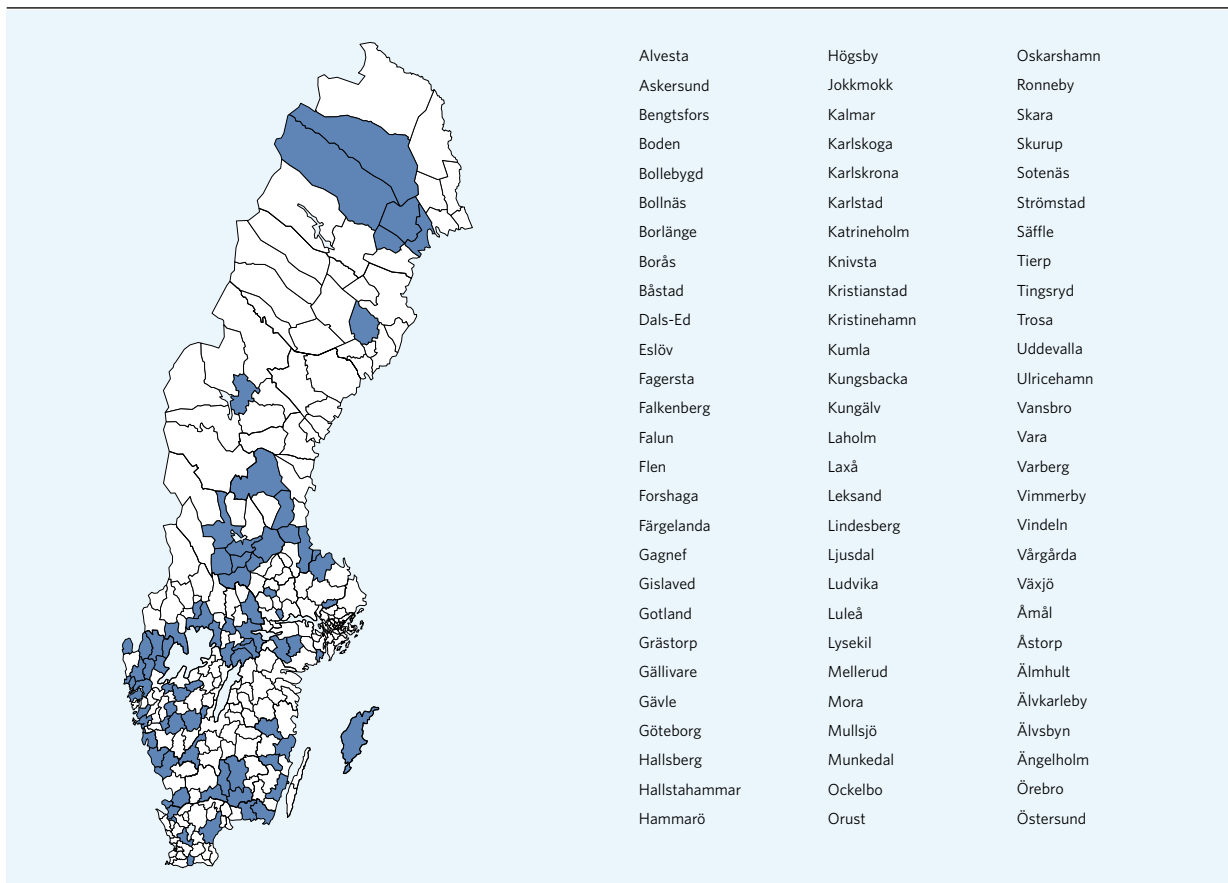
För mer information om metoden gå in på webbplatsen www.skl.se/kpb och klicka på "Länk till mer information om metoden".

Översikt

Arbetet med KPB är ett frivilligt samarbete som i dagsläget består av cirka 80 kommuner. I denna rapport redovisas jämförelser för de 69 kommuner som har haft möjlighet att leverera data för 2011 senast

den 10 juni år 2012. Kommunerna i jämförelsen är både större och mindre och de är spridda över hela landet.

BILD 1. Kommuner som är med i KPB

Kommunerna i rapporten utgör tillsammans ett stort material:

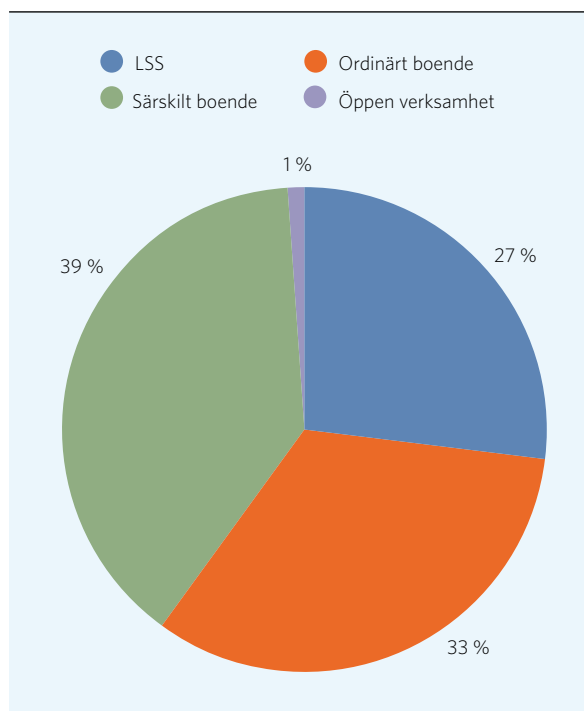
- › Den totala summan brukarrelaterade kostnader som kan redovisas på individnivå med hjälp av KPB uppgår till cirka 30 miljarder kronor.
- › Tillsammans har de aktuella kommunerna cirka 2 miljoner invånare, vilket motsvarar cirka 20 procent av Sveriges befolkning.

Sammantaget för alla kommuner i rapporten fördelades kostnaderna år 2011 mellan de olika verksamheterna enligt bild 2. Under senare år har andelen särskilt boende fortsatt att minska medan andelen ordinärt boende har ökat.

Materialet kan även redovisas uppdelat på kvinnor och män. Ett syfte kan vara att synliggöra eventuella skillnader i hur resurser fördelas. Tabellen nedan innehåller könsuppdelad statistik för samtliga brukarrelaterade insatser inom omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning för de medverkande kommunerna.

Medelkostnaden är totalkostnaden dividerad med antalet brukare som får insatsen. Därmed tas hänsyn till omfattningen av insatserna, här redovisat per åldersgrupp. Totalt visar tabellen nedan knappt 30 miljarder kronor fördelat på 317 548 brukare. Insatser enligt LSS dominerar bland brukare upp till

BILD 2. Fördelning av kostnader mellan olika verksamhetsområden

65 år. Över 65 år är det insatser enligt SoL som är vanligast förekommande. Sammanställningen visar att män har en högre medelkostnad upp till 80 år, medan den är högre för kvinnor bland brukare över 80 år.

BILD 3. Sammanställning av insatser med bistånd och där brukarstatistik finns tillgänglig, det vill säga insatser inom öppen verksamhet ingår ej

Åldersgrupp	Kön	Totalkostnad	Antal brukare	Medelkostnad	Skillnad i medelkostnad
1-20 år	K	410 254 330	2 965	138 366	-13 770
1-20 år	M	754 139 149	4 957	152 136	
21-50 år	K	2 117 344 174	13 847	152 910	-16 957
21-50 år	M	2 939 041 977	17 302	169 867	
51-64 år	K	1 193 519 098	9 799	121 800	-11 459
51-64 år	M	1 471 714 806	11 044	133 259	
65-69 år	K	532 461 741	6 343	83 945	-6 880
65-69 år	M	616 337 039	6 786	90 825	
70-74 år	K	667 081 358	9 372	71 178	-5 248
70-74 år	M	654 512 752	8 564	76 426	
75-79 år	K	1 175 945 205	18 194	64 634	-4 873
75-79 år	M	894 621 601	12 871	69 507	
80-84 år	K	2 418 803 666	36 672	65 958	188
80-84 år	M	1 353 941 037	20 586	65 770	
85-89 år	K	3 463 274 939	48 368	71 603	6 330
85-89 år	M	1 555 046 304	23 824	65 272	
90- år	K	4 137 615 519	47 820	86 525	12 548
90- år	M	1 348 897 289	18 234	73 977	
		27 704 551 982	317 548	87 245	

De indikatorer som presenteras i denna rapport är till största del så kallade styckekostnader (kostnad per timme, kostnad per dygn). Den typen av nyckeltal är inte möjlig att redovisa könsuppdelad eftersom totalkostnaden som nyckeltalet bygger på ej redovisas på kön. Det är dock möjligt att redovisa brukarstatistiken per kön och på sikt kan därför andra typer av kostnadsnyckeltal än styckekostnader redovisas på kön.

Jämförelser mellan kommuner

I detta kapitel jämförs kostnader mellan kommuner genom ett antal nyckeltal. Inledningsvis görs en jämförelse av fördelningen av kostnader mellan olika verksamhetsområden och hur fördelningen ser ut med avseende på kostnad per invånare. Därefter följer en jämförelse av produktivitet och ytterfall (andelen resurskrävande brukare). Nyckeltalen är uppdelade efter verksamhetsområde: ordinärt boende, särskilt boende och insatser inom LSS (lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade).

I jämförelsen görs två olika typer av analyser, nämligen produktivitet och ytterfall. Produktivitet definieras som den produktionsvolym som åstadkoms med de resurser som används, mätt i kostnader, till exempel hur mycket det kostar att producera en timme hemtjänst. Med ytterfall avses brukare vars insatser under ett år kostnadsmässigt överstiger ett visst belopp.

För att underlätta jämförelserna har olika prestationsnivåer valts. Nivåerna skiljs åt med hjälp av färger. Observera att KPB från och med i år har anpas-

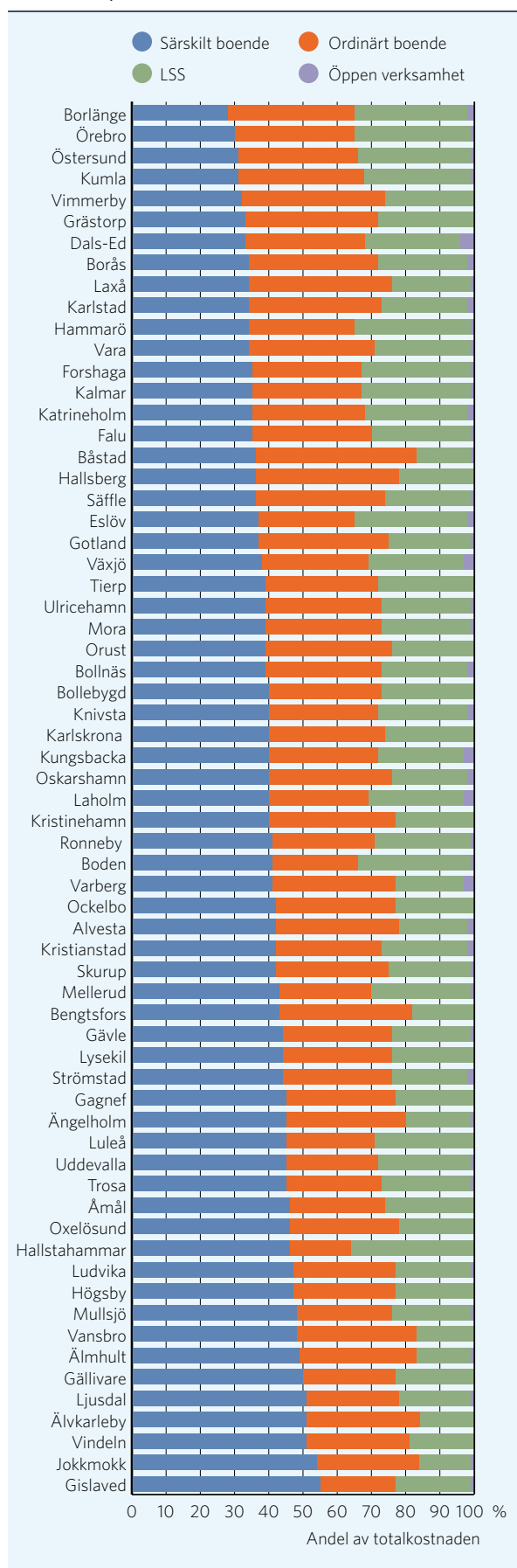
sat indelningen i olika färger till den metod som även används inom Öppna jämförelser. Metoden bygger helt och hållet på en relativ skala:

Ljusblått innebär att kommunens värde på indikatorn hör till de 25 procent som har lägst kostnader i förhållande till de andra kommunerna i jämförelsen. Mörkblått markerar de 25 procent av kommunerna som har de högsta värdena medan blått är den grupp om 50 procent av kommunerna som ligger däremellan. Jämförelserna är relativa och ett ljusblått resultat behöver inte vara bra.

En fördel med den färgsatta jämförelsemodellen är att det är lätt att få en överblick över resultaten. De relativa jämförelserna är också användbara så länge det inte finns några exakta och överenskomna målvärden för de enskilda indikatorerna. Det är varje kommuns ansvar att definiera vad den anser vara sin relevanta målnivå.

För att illustrera hur olika kommuner har arbetat med KPB innehåller avsnitten inom varje verksamhetsområde exempel från det lokala arbetet.

BILD 4. Fördelning av kostnader mellan olika verksamhetsområden i procent.

Skillnader i fördelning av kostnader mellan olika verksamhetsområden

Bild 4 visar den procentuella fördelningen av de totala kostnaderna i KPB-analysen mellan särskilt boende enligt socialtjänstlagen (SoL), insatser inom ordinärt boende enligt SoL, insatser enligt LSS och i öppen verksamhet. Uppgifterna gäller både egen och privat regi och samtliga brukare.

I bilden åskådliggörs hur balansen ser ut mellan de olika verksamheterna. I samband med sitt eget förbättrings- och jämförelsearbete bör varje kommun observera denna fördelning. Vid analys av nyckeltal och KPB-data bör den enskilda kommunen jämföra sig med kommuner som har liknande balans mellan sina insatser.

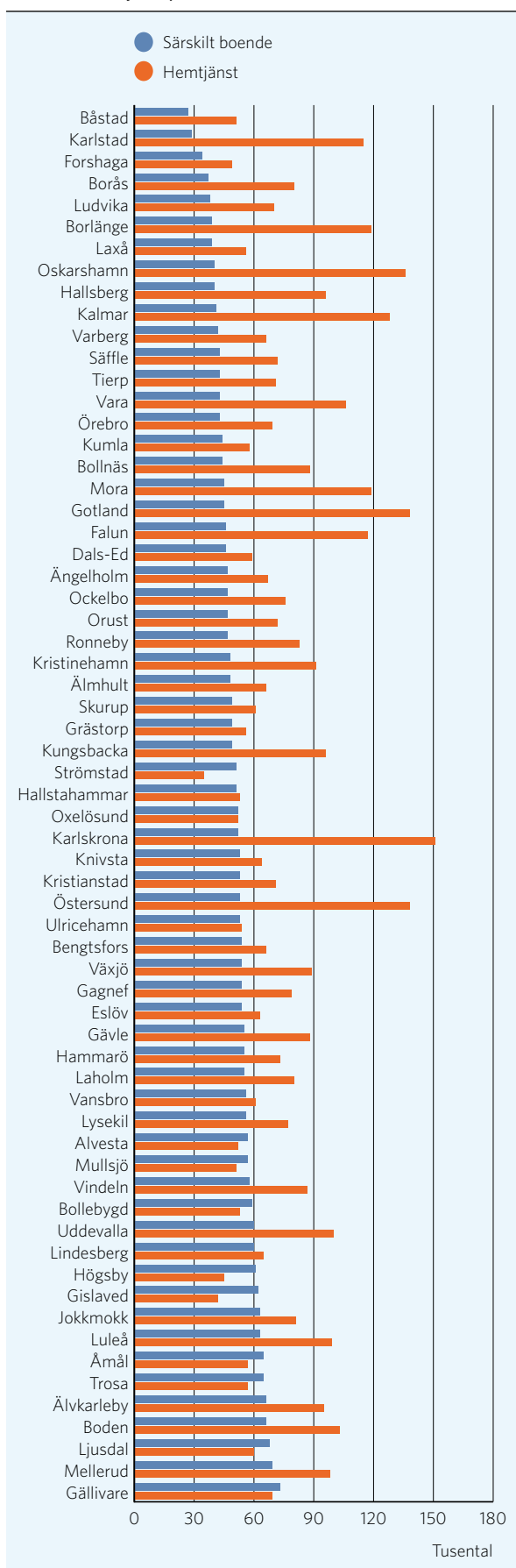
Diagrammet visar att det är stora skillnader i hur kommunernas kostnader är fördelade mellan olika verksamhetsområden. I en kommun står särskilt boende för 28 procent, medan samma verksamhet i en annan kommun står för mer än hälften av den totala kostnad som jämförs.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

En förklaring till de stora skillnaderna mellan kommunerna är deras olika struktur. Kommuner i norra Sverige har ofta långa avstånd, och då kan det vara mer effektivt att lägga en större andel insatser på särskilt boende än på ordinärt boende. Likaså ger en högre andel äldre i befolkningen ett större behov av särskilt boende.

Skillnaderna mellan kommunernas insatser kan dock inte bara förklaras av strukturen utan också av historik eller av en medveten eller omedveten satsning på en hög andel av någon insats.

BILD 5. Antal dygn i särskilt boende per invånare 80+, samt antal timmar hemtjänst per invånare 80+

Kostnad per invånare

Bild 5 visar konsumtionen per invånare 80 år och äldre, med insatser inom hemtjänsten (exklusive insatser för hälso- och sjukvård som utförs av hemtjänsten). Inom hemtjänsten ingår insatser för boende utan helgdygnsomsorg (så kallade servicehus), i både egen och privat regi. Inom särskilt boende ingår hälso- och sjukvårdspersonal men inte boende för psykiskt funktionshindrade. Eftersom konsumtionen av äldreomsorg relateras till den grupp som har störst behov av omsorg (80 år och äldre) framgår skillnader mellan kommunerna i deras omfattning av äldreomsorg.

Genom att jämföra kostnaden för särskilt boende med kostnaden för hemtjänst får man också en uppfattning om en kommun har en annan strategi i fördelningen mellan hemtjänst och särskilt boende än andra kommuner. För att förstå dessa skillnader är det viktigt att analysera olikheter i förutsättningar och prioriteringar. Det kan röra sig om utbud, satsningar på öppen verksamhet, geografiska förutsättningar och riktlinjer för biståndsbedömning med mera.

Diagrammet visar att kommunerna skiljer sig mycket åt i fråga om konsumtion per invånare 80 år och äldre. Skillnaderna avspeglar kommunernas val av strategi. Exempelvis har Gällivare en hög konsumtion av dygn i särskilt boende (hög andel platser) medan Gotland har en hög andel hemtjänsttimmar. För att förstå dessa skillnader är det viktigt att analysera olikheter i förutsättningar och prioriteringar.

Ordinärt boende

Kostnad per hemtjänsttimme

Jämförelserna i bild 6 visar kostnaden per beviljad eller utförd hemtjänsttimme i egen regi, exklusive delegerad hälso- och sjukvård och boendestöd och gäller samtliga brukare. Kostnaden per hemtjänsttimme inkluderar kostnader för administration.

Majoriteten av de kommuner som beräknar nyckeltalet kostnad per timme med hemtjänst använder sig av beviljad tid. En ökande andel övergår dock till utförd tid. Eftersom skillnaden mellan beviljad och utförd tid kan vara stor redovisas två olika nyckeltal för att öka jämförbarheten.

BILD 6. Kostnad per beviljad hemtjänsttimme

Kommun	Kronor per timme	Kommun	Kronor per timme
Tierp	312	Ängelholm	424
Växjö	316	Bollnäs	425
Uddevalla	323	Bengtstorsfors	426
Gotland	334	Laxå	427
Luleå	340	Eslöv	430
Gällivare	342	Trosa	431
Karlskrona	344	Vindeln	433
Vara	349	Orust	434
Östersund	355	Skurup	435
Laholm	356	Oxelösund	437
Lysekil	366	Mullsjö	447
Kalmar	370	Bollebygd	453
Boden	371	Forshaga	460
Hammarö	374	Högsby	463
Mellerud	374	Gagnef	467
Karlstad	375	Hallsberg	469
Åmål	375	Ljusdal	471
Ronneby	379	Lindesberg	494
Kungsbacka	381	Ludvika	503
Båstad	388	Kristinehamn	506
Varberg	390	Borås	511
Kristianstad	391	Säffle	521
Gävle	392	Gislaved	524
Mora	394	Grästorp	524
Borlänge	404	Strömstad	534
Älmhult	405	Vansbro	549
Ulricehamn	406	Dals-Ed	566
Falun	410	Knivsta	572
Oskarshamn	411	Örebro	577
Hallstahammar	414	Kumla	597
Älvkarleby	416	Ockelbo	599
Katrineholm	416	Medel	430
Alvesta	417		

Bild 6 visar att kostnaden för en beviljad hemtjänsttimme varierar från 312 kronor till 599 kronor mellan kommunerna i jämförelsen. De kommuner som kan redovisa utförd tid uppvisar också stora skillnader, från 404 kronor till 769 kronor, se bild 8.

Bild 7 visar kostnadsspridningen av hemtjänsttimmarna inom varje kommun där det är möjligt att redovisa det. Triangeln visar medelvärdet för kommunen och strecket visar spridningen av kostnaden för hemtjänstgrupperna inom kommunen.

Eftersom antalet kommuner som infört specifika nattgrupper ökar (tidigare låg detta uppdrag på de aktuella grupperna) har vi valt att exkludera nattgrupperna från spridningsdiagrammet för att få en homogen jämförelse. Det är ett tiotal kommuner som kan redovisa specifika nattgrupper. Genom-

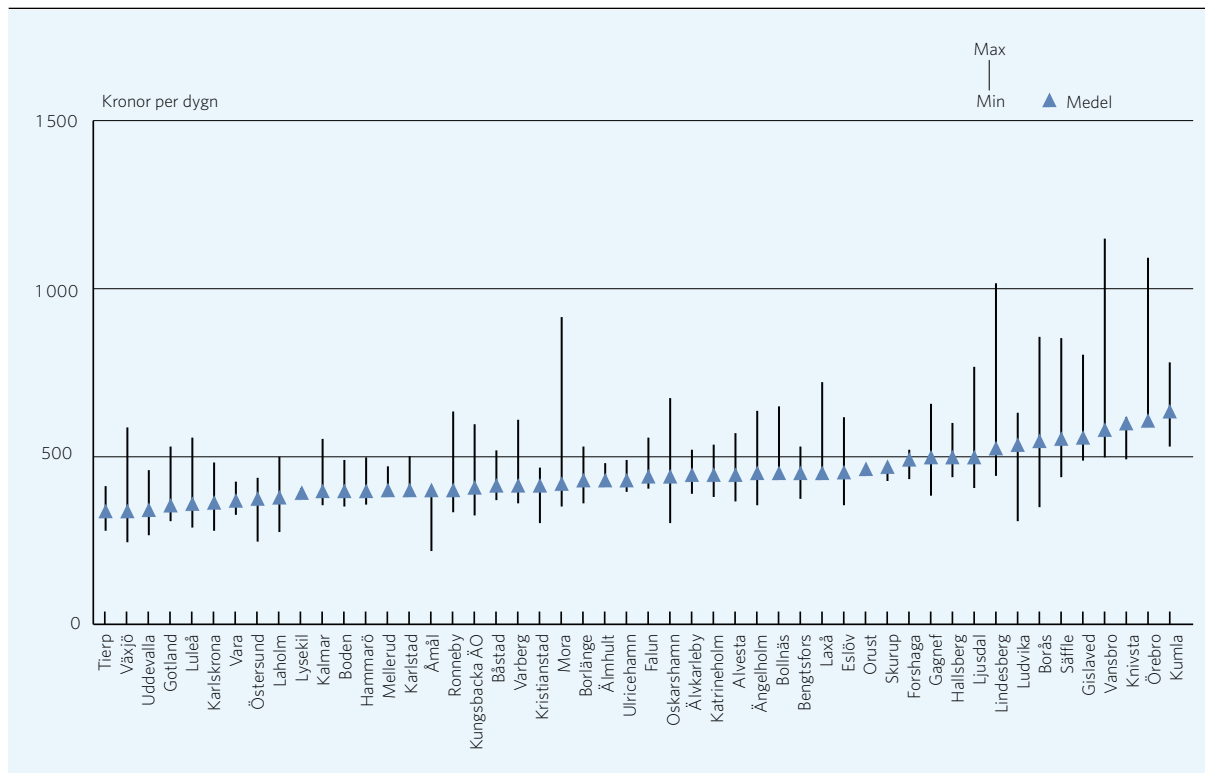
snittskostnaden per timme för nattgrupper för dessa kommuner är cirka 1200 kronor.

En av de positiva effekterna av att använda KPB är att kommunerna får ordning och reda både i sitt verksamhetssystem och i sitt ekonomisystem. Det tar dock ofta något år innan kommunen med högre säkerhet kan ta fram rätt antal timmar med hemtjänst som ligger till grund för beräkningen av kostnaden för en hemtjänsttimme. Första årets resultat bör därför tolkas med försiktighet.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Hemtjänsten är en särskilt personalintensiv insats och därför får lönekostnader (inklusive kostnader för vikarier), rätt till heltidstjänster och personaltäthet stor betydelse för kostnaden. Det är således

BILD 7. Spridning av kostnad per hemtjänsttimme inom respektive kommun exklusive nattgrupper

extra viktigt hur kommunen organiserar och planerar arbetet. Personalens tid hos brukaren, restider och övrig kringtid liksom eventuell dubbelbemanning påverkar timkostnaden.

Kostnad per timme med boendestöd

Boendestöd är ett stöd i den dagliga livsföringen riktat till särskilda målgrupper, bland annat personer med psykisk funktionsnedsättning. Stödet kan vara både praktiskt och socialt, och syftet är att stärka förmågan hos dessa målgrupper att klara vardagen i bostaden och ute i samhället. Socialstyrelsen¹ har märkt av en ökning av personer som vårdas för psykisk ohälsa och motsvarande ökning märks i de kommuner som arbetar med KPB.

Bild 9 visar kommunernas kostnad per timme med boendestöd i egen regi, samtliga brukare. Kostnaden för boendestöd varierar mellan 183 och 843 kronor per timme.

Inom ett flertal kommuner finns en tendens till ökat behov av boendestöd.

Andel ytterfall i ordinärt boende

Procentandelen brukare inom ordinärt boende med insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och

sjukvårdslagen (HSL) med en årskostnad som överstiger 600 000 kronor framgår av bild 10 nedan. Det gäller både egen och privat regi och samtliga brukare. Bilden visar andelen ytterfall (resurskrävande brukare) inom ordinärt boende. Spridningen i ytterfall ligger mellan 0 och 4,6 procent. Det går inte att se något tydligt samband mellan en hög andel ytterfall och en hög timkostnad för hemtjänsten.

BILD 8. Kostnad per utförd hemtjänsttimme

Kommun	Kronor per timme
Borlänge	404
Gävle	458
Jokkmokk	476
Falun	517
Katrineholm	522
Gagnef	547
Bollnäs	578
Borås	624
Ljusdal	635
Örebro	769
Medel	553

Not. 1. Nyhetsbrev "Boendestöd är nu den vanligaste SoL-insatsen för personer med funktionsnedsättning", 19 april 2012, www.socialstyrelsen.se

BILD 9. Kronor per timme med boendestöd

Kommun	Kronor per timme	Kommun	Kronor per timme
Ludvika	183	Bollnäs	453
Mellerud	205	Kungälv	453
Hammarö	206	Högsby	454
Bollebygd	211	Jokkmokk	458
Uddevalla	256	Bengtsfors	463
Vansbro	314	Varberg	464
Laholm	318	Trosa	469
Lysekil	323	Mora	489
Alingsås	330	Borlänge	499
Kalmar	331	Kungsbacka	500
Älmhult	343	Säffle	511
Luleå	349	Ulricehamn	527
Gagnef	357	Orust	537
Katrineholm	357	Dals-Ed	566
Älvkarleby	362	Gotland	591
Gällivare	393	Eslöv	594
Gävle	406	Alvesta	641
Oskarshamn	408	Borås	660
Vara	431	Hallsberg	698
Örebro	446	Oxelösund	843
Karlskrona	447	Medel	435

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

En hög andel ytterfall inom ordinärt boende indikerar att det finns många brukare med omfattande vård- och omsorgsbehov. Skillnader i behov är bland annat ett resultat av åldersstrukturen i kommunen.

Kommunernas arbete inom ordinärt boende

Inom ordinärt boende är arbetet med produktivetsförbättringar centralt för flertalet kommuner. Många kommuner brottas med produktivetsproblem inom hemtjänsten. I vissa fall finns beviljade hemtjänststimmar som inte utförs och i andra fall utförs mer än vad beslutet innehåller. Minskning av enhetskostnader av hemtjänststimmar mellan åren kommer i vissa kommuner av att personalen utför fler timmar än den ska, eftersom den ordinarie bemanningen ger utrymme för detta.

Det är således problem med att anpassa verksamheten och bemanningen till förändringar i volymer. Vid införande av LOV (lagen om valfrihet) är det särskilt viktigt att ha en bild av vilken kapacitet och bemanning som motsvarar grundnivån.

I och med att det finns problem med bemanning, övertalighet, återkommande krav på resurseffektivisering och besparingar har intresset för bemanningenheten och personalpooler ökat. Beman-

ningsenheter underlättar för enheterna att styra sina direkta kostnader och ger ökad möjlighet till flexibel planering av personalförsörjning liksom till en effektivare planering på förvaltningsnivå för att hantera ett förändrat behov inom flera olika verksamhetsområden. Även i samband med konkurrensutsättning av verksamheter med risk för övertalighet inom den egna verksamheten spelar bemanningenheten en viktig roll. Om en brukare väljer en annan utförare än kommunen kan eventuell övertalig personal hanteras inom den centrala bemanningenheten.

I några kommuner har det genomförts eller kommer att genomföras valfrihet vid matdistribution främst inom ordinärt boende. I kommuner som redan har det finns en tendens till högre värden vid brukarundersökningar. Valfrihet för matdistribution i ordinärt boende kan också medföra att en kommuns kostorganisation får konkurrens av andra aktörer vilket i sin tur leder till behov av omorganisering, effektivisering och anpassning av denna organisation.

Vissa kommuner arbetar efter kvarboendepincipen, vilket blir tydligt vid en jämförelse av hur kommunerna fördelar resurserna mellan de olika verksamheterna. Äldre personer tenderar att i ökad

BILD 10. Andel ytterfall inom ordinärt boende

Kommun	Procentandel brukare	Kommun	Procentandel brukare
Skurup	0,0	Lindesberg	1,6
Dals-Ed	0,0	Kristinehamn	1,7
Åmål	0,0	Grästorp	1,7
Trosa	0,3	Kristianstad	1,7
Högsby	0,3	Alvesta	1,7
Vara	0,4	Borås	1,8
Älvkarleby	0,4	Lysekil	1,8
Tierp	0,5	Ängelholm	2,0
Oxelösund	0,6	Ronneby	2,0
Mellerud	0,6	Kumla	2,0
Ockelbo	0,6	Gällivare	2,2
Båstad	0,6	Forshaga	2,3
Hallstahammar	0,7	Kungsbacka	2,3
Gagnef	0,7	Katrineholm	2,3
Bollebygd	0,7	Vindeln	2,4
Mullsjö	0,8	Eslöv	2,4
Ludvika	0,8	Östersund	2,4
Laholm	0,8	Boden	2,4
Gislaved	0,9	Vansbro	2,5
Älmhult	0,9	Hammarö	2,5
Jokkmokk	0,9	Falun	2,5
Hallsberg	1,0	Mora	2,6
Strömstad	1,1	Kalmar	2,7
Uddevalla	1,2	Säffle	2,7
Ulricehamn	1,3	Orust	2,8
Karlstad	1,3	Bollnäs	3,0
Ljusdal	1,3	Karlskrona	3,3
Gotland	1,4	Knivsta	3,7
Varberg	1,5	Oskarshamn	3,8
Gävle	1,5	Örebro	4,0
Luleå	1,5	Laxå	4,6
Bengtsfors	1,5	Borlänge	4,6
Växjö	1,6		

utsträckning bo kvar hemma. Allt fler kommuner får därför en större andel ytterfall inom ordinärt boende.

Några kommuner ändrar gruppstorleken inom hemtjänsten genom färre (sammanslagna) grupper för större geografiska områden. Vinsten är ökad planeringsflexibilitet, särskilt i små kommuner. Förändringen kan dock ha negativa konsekvenser på kontinuiteten för brukaren.

Många kommuner arbetar idag med medarbetarskap inom hemtjänsten, där tydlighet i vad personalen ska utföra kombineras med utveckling och effektivitet. Det så kallade medarbetarskapet i hemtjänsten syftar ofta till att skapa trivsel, delaktighet, samarbete och kontinuerlig utveckling och att

minska sjukfrånvaron i verksamheten. I de kommuner som har arbetat med medarbetarskap har kostnaderna för ohälsa sänkts, samtidigt som personalen aktivt bidrar till att utveckla arbetsmetoder och driva förbättringsarbete så att verksamheten kan bedrivas effektivt.

Biståndsbedömningen skiljer sig stort åt mellan olika kommuner. I någon kommun omprövas inte beslutade insatser vilket innebär att brukaren är berättigad till en viss insats oavsett om behovet upphör eller inte. Om insatserna omprövas kontinuerligt utifrån brukarnas behov kan denna form av felaktigt använda medel undvikas.

Allt fler kommuner inför system för att mäta och följa upp utförd tid inom hemtjänsten bland annat

för att skapa förbättrad resursfördelning och möjliggöra bättre kontroll över delegerade HSL-insatser. För de kommuner som har en hög kostnad per hemtjänsttimme kan mätningar vara till hjälp för att identifiera var i organisationen kostnaderna finns.

Allt fler kommuner ser också nyttan av att ”städa” i verksamhetssystemet. Genom att gå igenom de insatser som brukarna får och korrigerar felaktigheter och avsluta ärenden som inte längre är aktuella uppnås en klart förbättrad kvalitet på brukarstatistiken. En förbättrad brukarstatistik underlättar budgetarbetet, förbättrar KPB och annan statistik som kommunen använder eller rapporterar till olika myndigheter.

Vissa kommuner har en stor andel särskilda boendeplatser och erbjuder till viss del brukare med större omvårdnadsbehov särskilt boende i stället för hemtjänst i det ordinära boendet. Detta leder å ena sidan till få ytterfall inom ordinärt boende men å andra sidan till att kostnaderna inom särskilt boende ökar, eftersom vissa brukare hade kunnat bo kvar i det egna hemmet med hemtjänstinsatser till en lägre kostnad.

Ett bristande samarbete mellan kommuner och landsting i form av otydligheter i gränsdragningen mellan egenvård och hälso- och sjukvård har i flera fall lett till höga kostnader för kommunerna. Det är viktigt att båda parterna är överens om gränsdragningen när kommunerna tar över hemsjukvården.

BILD 11. Kostnad per dygn i särskilt boende

Kommun	Kronor per dygn	Kommun	Kronor per dygn
Alvesta	1 307	Hammarö	1 642
Eslöv	1 343	Vansbro	1 649
Åmål	1 355	Gotland	1 656
Bengtsfors	1 375	Uddevalla	1 663
Grästorps	1 438	Hallsberg	1 666
Ulricehamn	1 451	Mullsjö	1 672
Östersund	1 456	Ludvika	1 674
Vimmerby	1 464	Vindeln	1 674
Kristinehamn	1 471	Gävle	1 681
Varberg	1 473	Örebro	1 682
Boden	1 489	Borås	1 688
Ronneby	1 496	Lysekil	1 695
Ljusdal	1 511	Borlänge	1 701
Lindesberg	1 531	Älmhult	1 702
Tierp	1 534	Trosa	1 718
Laholm	1 535	Karlskrona	1 736
Bollebygd	1 537	Oxelösund	1 742
Mellerud	1 539	Orust	1 754
Vara	1 542	Strömstad	1 764
Bollnäs	1 545	Katrineholm	1 786
Ockelbo	1 549	Hallstahammar	1 795
Luleå	1 566	Jokkmokk	1 812
Dals-Ed	1 568	Gislaved	1 813
Säffle	1 568	Ängelholm	1 824
Mora	1 601	Forshaga	1 832
Skurup	1 611	Gagnef	1 848
Kumla	1 612	Kungsbacka	1 860
Gällivare	1 624	Båstad	1 861
Högsby	1 628	Älvkarleby	1 872
Växjö	1 633	Kalmar	1 993
Karlstad	1 636	Oskarshamn	2 019
Kristianstad	1 637	Knivsta	2 284
Falun	1 640	Medel	1 646
Laxå	1 642		

Som ett led i att minska kostnader arbetar ett flertal kommuner strukturerat med att minska andelen och antalet ytterfall både inom särskilt boende och inom ordinärt boende. I någon kommun har en grupp tillsatts för att gå igenom samtliga beslut för de brukare som definieras som ytterfall för att söka nya lösningar och alternativa insatser.

Genom att arbeta med förebyggande och uppsökande verksamhet för äldre tar kommunen ett helhetsgrepp om brukaren och dennes behov. Kommuner som arbetar med förebyggande insatser kan motverka skenande kostnader och skapa en medvetenhet inom verksamheten. Den förebyggande verksamheten har visat att behoven i många fall handlar om bostadsanpassning och förbättrad information om de tjänster och insatser som kommunen tillhandahåller.

Särskilt boende

Kostnad per dygn i särskilt boende

Bild 11 visar kostnaden per verkställt dygn inom särskilt boende enligt SoL och HSL i egen regi. Boende för psykiskt funktionshindrade och boende utan heldygnsvård (servicehus) ingår inte.

Bild 12 visar kostnaden per dygn i särskilt boende. Triangeln visar medelvärdet för kommunen och strecket visar spridningen mellan de särskilda boendena inom kommunen. Medelkostnaden varierar mellan 1 307 kronor och 2 284 kronor.

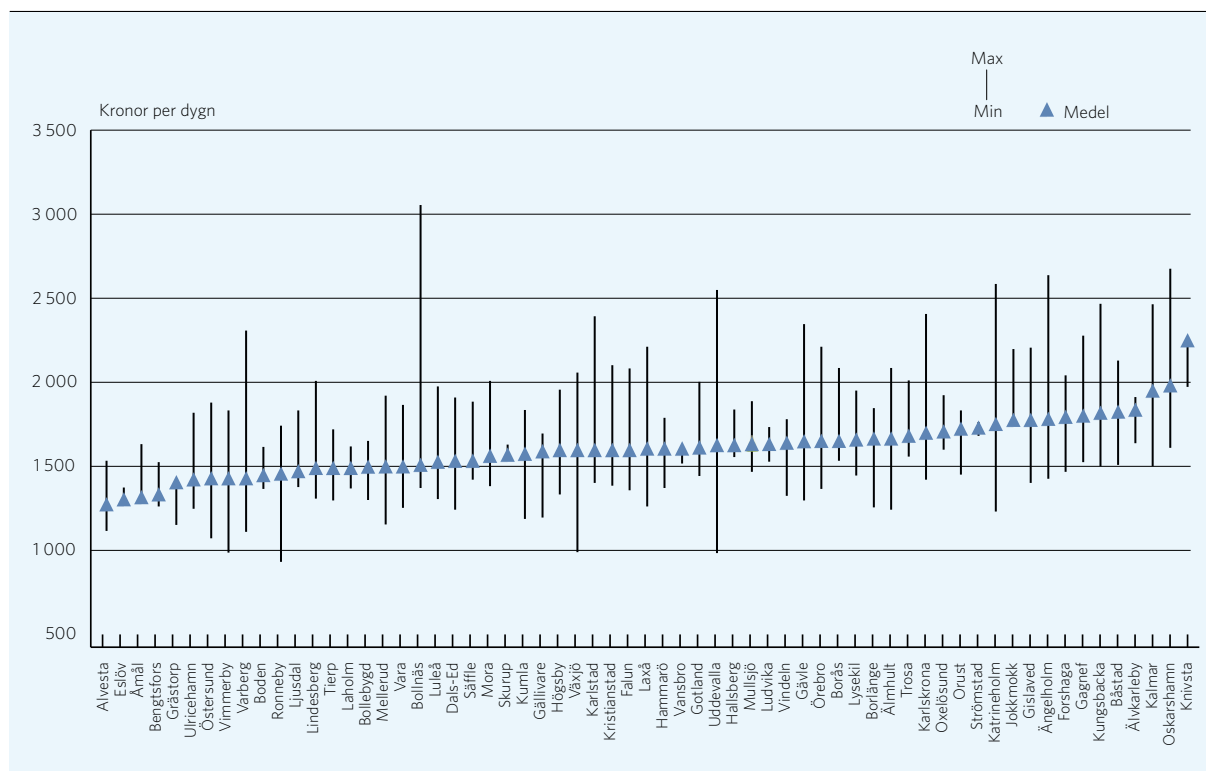
Vad beror kostnadsskillnaderna på?

De faktorer som främst påverkar dygnskostnaden är personaltäthet och personalens anställningsvillkor. Rätt till heltid utan en schemaläggning där personalen delar sin arbetstid över dagen eller mellan olika enheter leder ofta till högre kostnader. En stor andel legitimerad personal innebär också högre kostnader.

En annan faktor är beläggningen på boendena. Om en kommun har haft stor omsättning på sina platser i de särskilda boendena under ett år eller om platser har stått tomma kan detta öka dygnskostnaden. En låg omsättning med långa väntetider kan också leda till högre kostnader i andra delar av verksamheten, till exempel i ordinärt boende.

Storleken på de särskilda boendena varierar både mellan kommuner och inom kommunerna. Ofta har platsantalet betydelse för kostnaderna på så sätt att de större boendena är mer kostnadseffektiva än de mindre.

BILD 12. Spridning av dygnskostnaden inom särskilt boende inom respektive kommun

Andra möjliga förklaringar till höga kostnader kan vara bemanningsproblem, organisation, ledarskap, politisk viljeinriktning, externa köp och höga fasta kostnader, till exempel lokalkostnader.

Ytterfall i särskilt boende

Bild 13 visar procentandelen brukare inom särskilt boende med insatser enligt SoL/HSL med en årskostnad som överstiger 600 000 kronor. Det gäller både egen och privat regi och samtliga brukare.

Bilden visar att det är stora skillnader mellan kommunerna i andelen resurskrävande brukare. Kommunerna med den lägsta andelen har 0 procent ytterfall medan kommunen med den största andelen har 65 procent.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Andelen ytterfall är beroende av kostnaden per dygn på det boende som brukaren bor på. Det finns ett tydligt samband mellan andelen ytterfall i en kommun och kostnaden per dygn.

De faktorer som främst påverkar dygnskostnaden är personaltäthet och personalens anställningsvillkor. Rätt till heltid utan en schemaläggning där personalen delar sin arbetstid över dagen eller mellan andra enheter leder ofta till högre kostnader. En stor andel legitimerad personal innebär också högre kostnader. En annan faktor som påverkar dygnskostnaden är beläggning.

BILD 13. Andel ytterfall inom särskilt boende

Kommun	Procentandel brukare	Kommun	Procentandel brukare
Grästorp	0,0	Falun	23,7
Åmål	0,0	Mullsjö	24,4
Ockelbo	0,0	Högsby	25,0
Alvesta	0,3	Borås	26,1
Kristinehamn	0,5	Forshaga	27,8
Bengtsfors	1,0	Kristianstad	27,9
Varberg	3,4	Dals-Ed	28,1
Eslöv	4,6	Älvkarleby	29,1
Laholm	5,5	Bollebygd	29,2
Östersund	7,4	Uddevalla	29,3
Boden	7,5	Kumla	29,8
Ljusdal	7,9	Orust	30,6
Säffle	8,6	Kungsbacka	30,6
Ulricehamn	10,0	Laxå	31,0
Hallsberg	10,6	Trosa	31,1
Skurup	10,7	Borlänge	31,9
Lindesberg	11,9	Karlskrona	32,6
Bollnäs	12,9	Ludvika	33,9
Luleå	13,0	Gislaved	35,2
Tierp	13,2	Gällivare	37,0
Växjö	13,7	Älmhult	37,1
Vimmerby	15,4	Vindeln	37,1
Mora	16,0	Lysekil	37,3
Ronneby	16,5	Oxelösund	37,6
Mellerud	17,6	Gagnef	38,8
Karlstad	18,5	Vansbro	43,8
Gotland	19,0	Strömstad	49,1
Gävle	19,2	Kalmar	49,8
Katrineholm	19,3	Båstad	50,7
Hammarö	20,7	Knivsta	53,6
Vara	21,0	Oskarshamn	59,2
Ängelholm	21,7	Hallstahammar	60,7
Örebro	22,4	Jokkmokk	65,0

Kommunernas arbete inom särskilt boende

Inom särskilt boende finns en fortsatt tendens att bygga större enheter. På detta sätt kan kommunerna dra nytta av stordriftsfördelar vid personalplanering, lokalkostnader, kostorganisation, sjuksköterskeorganisation och så vidare. Planeringen av verksamheten underlättas, och verksamheten kan göras mer effektiv än inom små enheter.

Allt fler kommuner inför renodlade demensboenden vilket ligger i linje med Socialstyrelsens nationella demensriktlinjer. Dock ser flertalet kommuner att kostnaderna för demensvård kan komma att öka i och med detta.

För att få en korrekt uppfattning av resursbehovet och för att säkerställa att verksamheten motsvarar

brukarnas omvårdnadsbehov mäter allt fler kommuner insatsbehovet inom särskilt boende. Resursfördelningen baseras därefter på dessa mätningar så att boenden där vissa brukare har mycket omfattande behov får mer resurser än boenden som har brukare med lättare behov. Detta ska ställas i relation till resursfördelning utifrån till exempel antal platser.

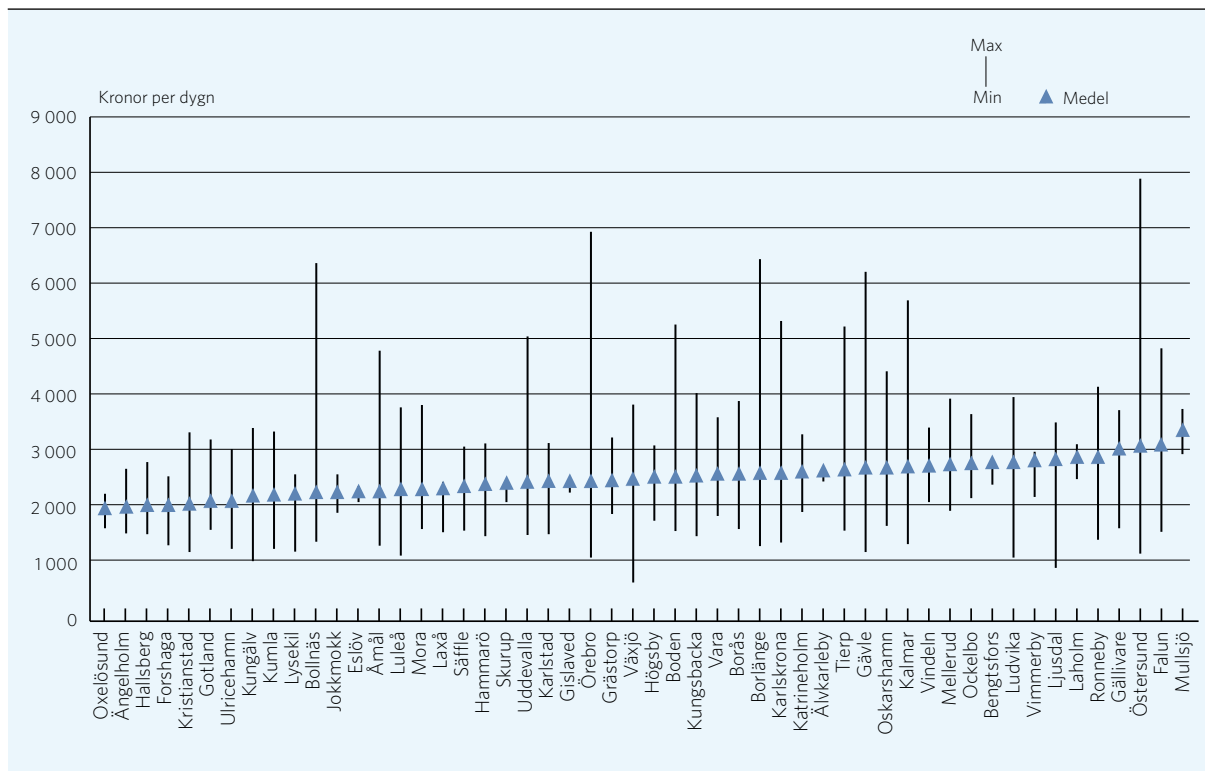
Det är viktigt att verksamheten erbjuder det utbud av insatser som motsvarar brukarnas behov och önskemål. En mätning av insatserna gör det dessutom möjligt att jämföra vården inom särskilt boende med vården i ordinärt boende genom att behovet kan mätas i timmar.

I många kommuner finns en tendens till ökande kostnader per dygn inom särskilt boende. Till exem-

BILD 14. Kostnad per dygn i gruppboende för vuxna, enligt LSS

Kommun	Kronor per dygn	Kommun	Kronor per dygn
Kristinehamn	1 635	Växjö	2 465
Gagnef	1 759	Alingsås	2 479
Oxelösund	1 943	Högsby	2 509
Ängelholm	1 974	Boden	2 519
Hallsberg	2 011	Kungsbacka	2 528
Forshaga	2 018	Vara	2 553
Kristianstad	2 020	Borås	2 562
Varberg	2 055	Borlänge	2 580
Gotland	2 075	Karlskrona	2 581
Ulricehamn	2 085	Katrineholm	2 592
Kungälv	2 166	Älvkarleby	2 612
Kumla	2 197	Tierp	2 646
Lysekil	2 200	Gävle	2 658
Bollnäs	2 239	Oskarshamn	2 661
Jokkmokk	2 240	Kalmar	2 688
Eslöv	2 256	Vindeln	2 699
Åmål	2 259	Mellerud	2 733
Luleå	2 282	Strömstad	2 748
Mora	2 296	Ockelbo	2 755
Laxå	2 297	Bengtstors	2 764
Älmhult	2 299	Ludvika	2 771
Säffle	2 340	Vimmerby	2 793
Hallstahammar	2 340	Ljusdal	2 823
Hammarö	2 368	Laholm	2 851
Orust	2 369	Ronneby	2 851
Skurup	2 395	Gällivare	3 006
Uddevalla	2 421	Östersund	3 060
Vårgårda	2 422	Falun	3 087
Karlstad	2 428	Mullsjö	3 324
Gislaved	2 433	Dals-Ed	3 489
Örebro	2 442	Båstad	3 848
Grästorps	2 457	Medel	2491

BILD 15. Spridning av kostnad per dygn på enhetsnivå inom gruppboende för vuxna, enligt LSS

pel har nya brandskyddsregler trätt i kraft under 2011, vilket har medfört kostnader för ombyggnation. Kostnadsökningarna beror även på ett ökat behov av nattbemanning, men även andra faktorer såsom löneökningar, lokalkostnader och bemanningstäthet påverkar kostnaderna.

En ständig fråga hos de kommuner som har boende utan heldygnssomsorg, så kallade servicehus, är hur de används och hur de ska användas i framtiden. Dessa bostäder dras ofta med extra lokalkostnader som fördyrar insatserna.

Vissa kommuner väljer att minska antalet platser inom särskilt boende för att i stället målmedvetet och strukturerat arbeta med kvarboendepincipen. Till exempel arbetar de med förebyggande och rehabiliterande insatser för att skapa möjligheter för äldre att bo kvar i det egna hemmet. Detta kan leda till ett minskat behov av platser inom särskilda boenden.

LSS – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

Kostnad per dygn i gruppboende för vuxna enligt LSS

Bild 14 och 15 visar kostnaden per dygn i gruppboende för vuxna i kommunens egen regi för samtliga brukare från 18 år, enligt LSS. Boende för barn, serviceboende och annat särskilt anpassat boende ingår inte.

Bild 14 visar att kostnaden per dygn inom gruppboende varierar från 1 635 kronor till 3 848 kronor. Bild 15 visar att det är stora skillnader även i spridningen av kostnaden för de enskilda gruppboendena inom kommunerna. En stor spridning mellan olika gruppboenden behöver inte vara negativt utan kan vara ett resultat av att det finns många olika inriktningar och behov inom verksamheten.

Kostnad per dygn i serviceboende för vuxna enligt LSS

Bild 16 visar kostnaden per dygn i serviceboende för vuxna enligt LSS, egen regi, samtliga brukare från 18 år. Boende för barn, gruppboende och annat särskilt anpassat boende ingår inte.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Personer med funktionsnedsättning som tillhör LSS personkrets har rätt till stöd och service om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. LSS har en stor betydelse för den enskildes möjligheter att vara fullt delaktig i samhället, att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och att kunna leva som andra. Eftersom LSS är en så kallad rättighetslag har kommunen inte så stor möjlighet att påverka omfattningen på stödet.

Brukarnas olika behov av omsorg förklarar till stor del varför spridningen i kostnader är så stor. Inom denna verksamhet är brukarnas behov väl-

digst olika och därför är skillnaden stor när det gäller personaltäthet, det vill säga vilken bemanning som behövs för att möta brukarens behov.

Storleken på boendena förklarar också variationen i kostnader. En stor andel boenden med få platser ger en högre dygnskostnad än det omvända. Vissa boenden har äldre brukare som inte har möjlighet att lämna gruppboendet för daglig verksamhet vilket kan försvåra bemanningen och därmed ge högre kostnader. Tomma platser påverkar också dygnskostnaden.

Andra faktorer som har inverkan på kostnadskillnader mellan kommunerna är hur verksamheten är organiserad, hur effektivt resurserna utnyttjas och vilka politiska ambitioner som finns. Likaså varierar kostnaderna för löner och lokaler mellan kommunerna.

Kommunernas arbete med bostad enligt LSS

Ett antal kommuner använder sig av så kallade vårdtyngdsmätningar för personer som bor i bostad med särskild service enligt LSS. Huvudsyftet är att få fram uppgifter som beskriver behovet av tillsyn för en rättvis fördelning av de tillgängliga resurserna. Brukarens individuella behov bör återspeglas i fördelningen och resurserna bör följa brukaren.

Vårdtyngdsmätningen bör vara utformad så att den är lätt att använda och följa upp, samtidigt som den ger en så heltäckande bild som möjligt. Resursfördelningsmodeller omfattar ofta gruppboendestöd i daglig verksamhet och korttidsvistelse.

Vissa kommuner uppvisar en minskning av enhetskostnaderna för gruppboendestäder. Minskningen kan tillskrivas arbetet med att planera tillgängliga resurser bättre, vilket främst genererat minskat användande av vikarier med lägre kostnader för personal som följd. För att nå ett högre resursutnyttjande utökar vissa kommuner antalet platser inom gruppboendestäderna. Om antalet platser ökar från fyra eller fem till sex ges möjlighet till effektivare planering och personalbemanning, bättre utnyttjande av lokaler och gemensamhetsytor.

Inom många kommuner ökar insatserna inom LSS-verksamheten för brukare över 65 år. Allt fler brukare med LSS-beslut blir allt äldre och drabbas av åldersrelaterade sjukdomar och nedsättningar snarare än nedsättningar relaterade till funktionsnedsättningen. En del kommuner har därför valt att inrätta särskilda avdelningar eller gruppboendestäder för de äldre brukarna inom LSS. En översyn över

brukarmixen inom gruppboendestäderna ger förutsättningar för att skapa homogena boendeanternativ som innebär möjlighet att samordna specifika insatser och skapa samhörighet mellan de boende.

En del kommuner har en effektiv bemannings- och planeringsmodell och samordnar därmed resurserna mellan boenden, daglig verksamhet och personlig assistans, vilket kan ge sänkta dygnskostnader.

Kostnad per timme för personlig assistans enligt SFB

Bild 17 visar nettotimkostnaden, det vill säga kostnad per timme för personlig assistans enligt SFB² efter avdrag för ersättning från Försäkringskassan. Nettotimkostnaden gäller verksamhet i egen regi och inkluderar kostnader för de första 20 timmarna för samtliga brukare.

Bilden visar att nettotimkostnaden varierar mellan 22 och 193 kronor.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Kostnaderna påverkas i hög grad av personalens anställningsvillkor. De kommuner som har valt att månadsanställda personal får oftast en merkostnad för jourersättning eftersom Försäkringskassan inte ersätter den fullt ut. När brukaren själv bestämmer vem han eller hon vill ha som assistent kan även detta påverka kostnaderna eftersom kommunen kan få problem med övertalighet.

Kostnaden påverkas också av administration. För att uppfylla Försäkringskassans strikta krav på redovisning av timmar och underlag krävs ett omfattande arbetet för att samla in statistik, vilket i sin tur kräver administrativ personal.

Kommunernas arbete med nettotimkostnaden för personlig assistans enligt SFB

I och med Försäkringskassans förändrade bedömning av behovet av personlig assistans enligt SFB ser flera kommuner att timmarna i besluten inte alltid räcker för att tillgodose brukarens behov. I vissa fall gör därmed kommunerna en annan bedömning än Försäkringskassan när det gäller brukarens behov. Kommunen bär då ensam kostnadsansvaret för de timmar som utförs utöver Försäkringskassans beslut. Denna överskjutande kostnad ger en högre kostnad för personlig assistans enligt SFB.

I många kommuner sker också en förskjutning av personlig assistans enligt SFB till LSS för personlig assistans.

Not. 2. Enligt rätten om assistansersättning, socialförsäkringsbalken (SFB) 2010:110

BILD 16. Kostnad per dygn i servicebostad för vuxna, enligt LSS

Kommun	Kronor per dygn	Kommun	Kronor per dygn
Oskarshamn	687	Kristianstad	1 250
Gotland	740	Mellerud	1 260
Åmål	768	Alingsås	1 292
Laxå	773	Katrineholm	1 326
Hammarö	804	Växjö	1 346
Tierp	804	Dals-Ed	1 368
Ludvika	837	Kalmar	1 370
Vimmerby	838	Vansbro	1 372
Boden	899	Hallstahammar	1 372
Forshaga	938	Älmhult	1 399
Grästorp	961	Falun	1 403
Varberg	961	Karlstad	1 419
Bengtstors	971	Karlskrona	1 435
Kungälv	994	Örebro	1 497
Luleå	996	Högsby	1 593
Bollnäs	1 024	Alvesta	1 596
Uddevalla	1 031	Strömstad	1 606
Mora	1 050	Kungsbacka	1 613
Östersund	1 050	Lysekil	1 667
Vara	1 087	Båstad	1 758
Laholm	1 117	Hallsberg	1 772
Borlänge	1 139	Gällivare	1 910
Ulricehamn	1 174	Trosa	2 207
Gävle	1 177	Gagnef	2 239
Gislaved	1 197	Ronneby	2 281
Ängelholm	1 207	Bollebygd	2 318
Borås	1 233	Medel	1 284
Eslöv	1 235		

Likaså ökar antalet externa utförare inom personlig assistans. I och med att en brukare övergår till en extern leverantör kan övertalighet uppstå inom den egna verksamheten. Kommunerna har inte varit tillräckligt snabba med att göra omflyttningar av sina resurser och använda personalen inom andra områden.

Kostnad per dag med beslut i daglig verksamhet LSS

Bild 18 visar kostnad per dag med beslut i daglig verksamhet enligt LSS. Nyckeltalet omfattar egen regi och samtliga brukare från 18 år. Tabellen visar att kostnaden per dag med LSS-beslut varierar mellan 132 och 1 226 kronor.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Kostnadsskillnaderna mellan olika kommuner beror främst på skillnader i gruppstorlek och personaltät-

het. Kostnaden påverkas också av specialanpassade lösningar och inriktningar. Kommuner där många kan erbjudas daglig verksamhet på en arbetsplats utan handledare från kommunen har ofta en lägre enhetskostnad.

Kommunernas arbete med kostnaden per dag för daglig verksamhet

Kommunerna verkar ha lagt ner relativt lite arbete kring vad som påverkar produktiviteten inom den dagliga verksamheten. Här kan till exempel relevanta frågor om bemanningen skapa större kunskap och förståelse för vad som påverkar produktiviteten. Hur fungerar bemanningen? Är verksamheten över- eller underbemannad? Bidrar bemanningen till en god arbetsmiljö och arbetstillfredsställelse? Uppnås en hög kund- eller brukarnöjdhet med bemanningen?

Ett annat sätt att förbättra produktiviteten kan vara att låta personalen inom den dagliga verksam-

BILD 17. Nettotimkostnad för personlig assistans, enligt SFB

Kommun	Kronor per timme	Kommun	Kronor per timme
Bengtsfors	22	Oskarshamn	73
Mellerud	33	Skurup	74
Grästorps	34	Knivsta	75
Varberg	39	Jokkmokk	78
Trosa	43	Kungsbacka	82
Uddevalla	45	Bollnäs	83
Ulricehamn	48	Luleå	84
Eslöv	48	Mora	84
Tierp	49	Katrineholm	85
Kumla	50	Forshaga	86
Ängelholm	52	Gislaved	87
Vårgårda	55	Gotland	89
Gagnef	55	Hammarö	89
Karlskrona	56	Karlstad	90
Vindeln	56	Bollebygd	91
Hallsberg	56	Vansbro	92
Hallstahammar	57	Dals-Ed	96
Laxå	57	Gällivare	96
Borås	58	Båstad	96
Alvesta	58	Växjö	97
Högsby	59	Kungälv	98
Vimmerby	59	Älmhult	101
Boden	59	Kristianstad	103
Ockelbo	59	Ludvika	105
Orust	59	Vara	109
Alingsås	60	Borlänge	110
Gävle	60	Falun	113
Örebro	61	Säffle	130
Kalmar	65	Kristinehamn	133
Lysekil	69	Strömstad	139
Östersund	69	Älvkarleby	144
Mullsjö	69	Laholm	149
Ronneby	69	Oxelösund	193
Åmål	70	Medel	78
Ljusdal	70		

heten även arbeta med andra insatser, till exempel inom gruppbostad.

Enhetskostnaderna inom den dagliga verksamheten skiljer sig mycket åt mellan kommunerna men även mellan de egna verksamheterna. Kommunernas förutsättningar varierar mycket över landet, mellan storstad och mindre orter samt mellan glesbygd och tätbebyggda regioner.

Socialstyrelsen har gjort en kartläggning av daglig verksamhet³ som visar att den har utvecklats från att främst vara en gruppverksamhet i särskilda

lokaler till att bli mer integrerad med näringslivet på orten, så kallade utflyttade verksamheter. Många kommuner anser att dessa verksamheter är särskilt positiva eftersom arbetsformen ökar brukarnas delaktighet i samhället, samtidigt som deltagarna har tryggheten i gruppen och en arbetsledare som känner till och förstår deras behov av stöd.

En del kommuner har valt att organisera verksamheten i små grupper med individuella lösningar vilket tenderar att fördyra den dagliga verksamheten. De specifika lösningarna för vissa brukare är ofta

Not. 3. Daglig verksamhet enligt LSS – en kartläggning, artikel 2008-131-22, www.socialstyrelsen.se

kostsamma. Dock har inte alltid kommunerna möjlighet att erbjuda all den typ av daglig verksamhet som önskas. Det behövs mer långsiktiga planer och strategier för att planera för olika behov och utreda vilka möjligheter som finns för daglig verksamhet.

Metoden "supported employment" kan beskrivas som ett sätt att stödja brukarna så att de ska få och behålla ett arbete på den öppna arbetsmarknaden. En särskilt utbildad stödperson, en så kallad jobbcoach, stödjer och vägleder brukaren att hitta och

behålla ett arbete. Allt fler kommuner arbetar med denna metod.

Intresset för att följa kvalitet och kostnader för omsorg till personer med funktionsnedsättning ökar. En anledning till detta kan vara det stora fokus som finns inom äldreomsorgen och att det efterfrågas liknande instrument inom omsorg till personer med funktionsnedsättning. I och med införandet av LOV (lagen om valfrihet) inom daglig verksamhet blir det också viktigt att följa både kostnader och kvalitet.

BILD 18. Kostnad per dag med beslut om daglig verksamhet, enligt LSS

Kommun	Kronor per dag	Kommun	Kronor per dag
Vara	132	Jokkmokk	459
Ockelbo	218	Ulricehamn	459
Mora	222	Oxelösund	472
Båstad	267	Karlskrona	475
Boden	270	Dals-Ed	480
Bollnäs	298	Hammarö	486
Tierp	327	Växjö	486
Mullsjö	331	Kumla	489
Borlänge	332	Karlstad	490
Älvkarleby	337	Ronneby	492
Varberg	352	Laholm	499
Hallstahammar	356	Forshaga	501
Östersund	363	Mellerud	510
Örebro	367	Vindeln	514
Grästorp	374	Ljusdal	524
Falun	388	Ängelholm	527
Eslöv	389	Oskarshamn	565
Älmhult	392	Kungälv	594
Skurup	399	Strömstad	611
Bengtsfors	399	Alvesta	616
Kristianstad	400	Knivsta	622
Vansbro	411	Kristinehamn	634
Säffle	412	Gislaved	634
Gotland	414	Orust	636
Hallsberg	415	Uddevalla	639
Lysekil	419	Gagnef	663
Högsby	421	Kungsbacka	668
Ludvika	431	Gävle	708
Vårgårda	435	Vimmerby	711
Åmål	437	Laxå	794
Kalmar	440	Gällivare	848
Borås	440	Bollebygd	1 144
Luleå	444	Trosa	1 226
Katrineholm	449	Medel	487
Alingsås	454		

Ytterfall inom LSS

Bild 19 visar procentandelen brukare med LSS-insatser med en årskostnad som överstiger 1 miljon kronor. Procentandelen avser samtliga insatser enligt LSS i både egen och privat regi och samtliga brukare. Anledningen till att gränsen för ytterfall inom LSS är högre än för särskilt och ordinärt boende är att insatserna i denna verksamhet generellt sett är mer kostnadskrävande.

Bilden visar att spridningen mellan kommunerna är stor, från 0 procent i kommunen med lägst andel

ytterfall till 33,7 procent i kommunen med den högsta andelen.

Vad beror kostnadsskillnaderna på?

Kommunerna skiljer sig åt i hur mycket de har satsat på gruppboende för vuxna jämfört med personlig assistans och serviceboende. Vissa har en hög andel gruppboende för vuxna medan andra har en hög andel personlig assistans och serviceboende.

Det finns en brytpunkt mellan LSS-boende och personlig assistans, det vill säga där kommunens

BILD 19. Andel ytterfall inom LSS

Kommun	Procentandel brukare	Kommun	Procentandel brukare
Varberg	0,0	Oskarshamn	12,1
Älmhult	2,1	Falun	12,2
Grästorp	3,1	Kungälv	12,6
Gagnef	3,6	Boden	12,6
Kristinehamn	3,7	Mellerud	13,0
Åmål	4,1	Borlänge	13,0
Mora	4,3	Bengtstors	13,2
Jokkmokk	4,4	Lysekil	13,4
Ängelholm	4,7	Oxelösund	13,6
Eslöv	4,7	Kalmar	13,7
Hallsberg	5,2	Mullsjö	13,7
Ockelbo	6,1	Bollebygd	13,8
Ulricehamn	6,4	Östersund	13,9
Alvesta	6,8	Karlskrona	14,1
Gotland	6,9	Dals-Ed	14,3
Vindeln	7,4	Högsby	14,5
Vårgårda	7,9	Örebro	14,6
Skurup	7,9	Växjö	14,8
Båstad	8,3	Gislaved	15,0
Forshaga	8,7	Ludvika	15,4
Älvkarleby	9,1	Vimmerby	15,7
Kristianstad	9,6	Säffle	16,7
Strömstad	9,8	Laholm	16,8
Vansbro	9,9	Uddevalla	17,3
Hallstahammar	9,9	Katrineholm	17,6
Tierp	10,2	Ronneby	17,6
Alingsås	10,5	Ljusdal	18,2
Karlstad	10,7	Knivsta	18,8
Kumla	10,8	Kungsbacka	19,8
Luleå	11,3	Trosa	21,1
Bollnäs	11,5	Hammarö	21,3
Vara	11,9	Laxå	22,2
Gävle	11,9	Gällivare	22,5
Borås	12,0	Orust	33,7

prioriteringar av insatser påverkar andelen ytterfall. Om kommunen till exempel har en hög andel personlig assistans och om andelen äldre är hög påverkar detta antalet timmar och därigenom andelen ytterfall.

En annan viktig faktor är kombinationen av insatser. Det är vanligt att en brukare har både gruppbo- stad, kontaktperson och daglig verksamhet. Vissa kommuner har haft brist på gruppbo- städer och har därför fått utforma dyra lösningar med korttids- vistelse och ledsagning. En hög andel externa pla- ceringar och avtalens utformning påverkar också andelen ytterfall.

I mindre kommuner kan enskilda individer påverka kostnaderna och därigenom antalet ytterfall. Kommuner som av historiska skäl har haft många vårdhemsplaceringar, exempelvis före psy- kiatriformen, kan vara exempel på detta.

Kommunernas arbete med andelen ytterfall inom LSS

De flesta åtgärder som olika kommuner har arbetat med för att minska andelen ytterfall är redovisade i anknytning till respektive insats, se avsnitten ovan. Det är ofta kombinationen av åtgärder inom insat- serna gruppbo- stad och daglig verksamhet som ger effekt på andelen ytterfall.

Storleken på verksamheterna spelar också ofta en stor roll för planering och för kostnadseffektivitet. Det är viktigt att engagera personalen i åtgärder för att optimera planeringen och minska kostnaderna. En insats som ofta påverkar antalet ytterfall är kort- tidsvistelse, något som varierar stort mellan kom- munerna.

Sammanfattande slutsatser

Det finns stora skillnader mellan de olika kom- munernas kostnader för äldre och personer med funktionsnedsättning, vilket åskådliggörs i KPB. Skillnaderna har många orsaker varav de vanligaste presenteras här.

Strukturella faktorer

En stor del av kostnadsskillnaderna beror på att behovet av vård och omsorg skiljer sig åt mellan kommunerna, ofta på grund av strukturella fakto- rer som kommunen inte kan påverka. Exempel på

sådana faktorer är åldersstruktur, yrkesbakgrund, andel utomnordiskt födda, civilstånd, könsfördel- ning och glesbygd⁴.

Vårdtyngd och ytterfall

Det finns stora skillnader i kostnader för enskilda brukare, både inom en kommun och mellan kom- munerna. Ytterfall är brukare som har ett mycket stort behov av omsorg och ibland behöver perso- nal dygnet runt, vilket blir kostnadsdrivande. Till exempel står de 20 procent brukare med högst kostnad i KPB för cirka 60 procent av kommuner- nas totalkostnad för vård och omsorg. Det är därför viktigt för en kommun att identifiera och följa upp kostnaderna för dessa brukare.

Andelen ytterfall är till stor del ett resultat av kommuninvånarnas behov av äldreomsorg och de strukturella faktorerna. Men kommunerna kan i många fall påverka andelen genom val av insatser och god planering och uppföljning.

Prioritering, styrning och ledning

Kommunen har stora möjligheter att utforma verk- samheten för äldre och personer med funktions- nedsättning. Olika politiska ambitioner bestäm- mer prioritet och resurser. Höga kostnader kan vara resultatet av en medveten politisk strategi. Det finns också skillnader i hur kommunerna väljer att utforma verksamheten, i fråga om både organisa- tion och arbetssätt.

Ledning och styrning

En kostnadseffektiv verksamhet ställer höga krav på chefer och ledare i socialtjänsten. För att pla- nera verksamheten och fatta korrekta beslut krävs ett bra underlag för verksamhetens kostnader. De kommuner som har infört KPB har fått ett bättre beslutsunderlag än tidigare och har i flera fall kun- nat minska sina kostnader.

Organisationskultur

Även om strukturen är likartad kan konsumtionen skilja sig åt mellan kommuner. En kommun kan vara generösare med att bevilja hemtjänstinsatser än en annan. Det behöver inte vara en medveten strategi utan kan bero på historik, lagtillämpning, arbetssätt och ekonomistyrning. Hur biståndsbedömningen görs kan också förklara skillnader i konsumtion.

Not. 4. För mer information rekommenderas http://www.skl.se/web/Kommunalekonomisk_utjamning_2008_Utjamningssystemet_Publikationer

Not. 5. Räkenskapssammandraget 2010

Personal

Personalkostnaderna står för cirka 75 procent av kommunernas totala kostnader⁵ för äldreomsorgen. Faktorer som lönenivå, rätt till heltid, kompetensnivå och framförallt personaltäthet, det vill säga antal årsarbetare per brukare, får därför stor betydelse för kostnaden per brukare. Hög personaltäthet kan vara resultatet av ett stort behov hos brukarna men det kan även vara en medveten kvalitetsåtgärning eller resultatet av dålig planering.

Arbetsätt

Skillnaderna i kostnader mellan kommuner kan bero på olika arbetsätt i fråga om planering, dokumentation, kontinuitet hos brukarna, organisering av kontaktmannaskap och nyckelhantering. En effektiv omsorg förutsätter att personalens tid planeras efter brukarnas behov.

Sammanfattande tabell

I bild 20 sammanfattas nyckeltalen för alla kommuner som ingår i rapporten. Syftet är att ge en överblick och underlätta analys och jämförelse.

Nivåer

För att göra det lättare att jämföra kommuner med varandra har olika prestationsnivåer valts. Nivåerna skiljs åt med hjälp av färger. Observera att KPB från och med i år har anpassat indelningen i olika färger till den metod som även används inom Öppna jämförelser. Metoden bygger helt och hållet på en relativ skala.

Ljusblått innebär att kommunens värde på nyckeltalet hör till de 25 procent som har lägst kostnader i förhållande till de andra kommunerna i jämförelsen. Mörkblått markerar de 25 procent av kommunerna som har de högsta värdena medan blått är den grupp om 50 procent av kommunerna som ligger däremellan. Jämförelserna är relativa och ett ljusblått resultat behöver inte vara bra.

En av fördelarna med den färgsatta jämförelsemodellen är att det är lätt att få en överblick över resultaten. De relativa jämförelserna är också användbara så länge som det inte finns några exakta och överenskomna målvärden för de enskilda nyckeltalen. Det är varje kommuns ansvar att definiera vad den anser vara sin relevanta målnivå.

För vissa kommuner saknas en del nyckeltal av olika anledningar, till exempel att bara nyckeltal för äldreomsorgen är sammanställda, att data saknas eller att insatsen inte utförs.

BILD 20. Sammanfattande tabell

Kommun	Produktivitetmått				
	Kostnad hemtjänst, egen regi, kr/beviljad timme	Kostnad boendestöd, egen regi, kr/timme	Kostnad särskilt boende, egen regi, kr/dygn	Kostnad gruppboende LSS för vuxna, egen regi, kr/dygn	Kostnad serviceboende LSS för vuxna, egen regi, kr/dygn (inkl HSL)
Alingsås	Saknas	330	Saknas	2 479	1 292
Alvesta	417	641	1 307	Saknas	1 596
Bengtsfors	426	463	1 375	2 764	971
Boden	371	Saknas	1 489	2 519	899
Bollebygd	453	211	1 537	Saknas	2 318
Bollnäs	425	453	1 545	2 239	1 024
Borlänge	404	499	1 701	2 580	1 139
Borås	511	660	1 688	2 562	1 233
Båstad	388	Saknas	1 861	3 848	1 758
Dals-Ed	566	566	1 568	3 489	1 368
Eslöv	430	594	1 343	2 256	1 235
Falun	410	Saknas	1 640	3 087	1 403
Forshaga	460	Saknas	1 832	2 018	938
Gagnef	467	357	1 848	1 759	2 239
Gislaved	524	Saknas	1 813	2 433	1 197
Gotland	334	591	1 656	2 075	740
Grästorp	524	Saknas	1 438	2 457	961
Gällivare	342	393	1 624	3 006	1 910
Gävle	392	406	1 681	2 658	1 177
Hallsberg	469	698	1 666	2 011	1 772
Hallstahammar	414	Saknas	1 795	2 340	1 372
Hammarö	374	206	1 642	2 368	804
Högsby	463	454	1 628	2 509	1 593
Jokkmokk	Saknas	458	1 812	2 240	Saknas
Kalmar	370	331	1 993	2 688	1 370
Karlskrona	344	447	1 736	2 581	1 435
Karlstad	375	Saknas	1 636	2 428	1 419
Katrineholm	416	357	1 786	2 592	1 326
Knivsta	572	Saknas	2 284	Saknas	Saknas
Kristianstad	391	Saknas	1 637	2 020	1 250
Kristinehamn	506	Saknas	1 471	1 635	Saknas
Kumla	597	Saknas	1 612	2 197	Saknas
Kungsbacka	381	500	1 860	2 528	1 613
Kungälv	Saknas	453	Saknas	2 166	994
Laholm	356	318	1 535	2 851	1 117
Laxå	427	Saknas	1 642	2 297	773
Lindesberg	494	Saknas	1 531	Saknas	Saknas
Ljusdal	471	Saknas	1 511	2 823	Saknas
Ludvika	503	183	1 674	2 771	837

		Ytterfall		Medelkostnader	Kostnad per invånare	
Nettokostnad personlig assistans SFB, egen regi, kr/timme	Kostnad daglig verksamhet LSS, egen regi, kr/dag	Ytterfall ordinärt och särskilt boende, andel brukare (%)	Ytterfall insatser inom LSS, andel brukare (%)	Kostnad insatser inom SoL/HSL och LSS enligt KPB, kr/brukare	Kostnad insatser inom SoL/HSL och LSS, kr/invånare	Kommun
60	454	Saknas	11	Saknas	Saknas	Alingsås
58	616	3	7	225 424	13 156	Alvesta
22	399	2	13	213 062	17 234	Bengtstors
59	270	4	13	266 659	18 029	Boden
91	1 144	10	14	226 565	10 249	Bollebygd
83	298	7	12	222 281	16 334	Bollnäs
110	332	11	13	253 180	15 199	Borlänge
58	440	9	12	236 001	13 812	Borås
96	267	10	8	182 714	12 237	Båstad
96	480	8	14	238 398	13 960	Dals-Ed
48	389	4	5	282 726	12 083	Eslöv
113	388	10	12	246 981	13 721	Falun
86	501	12	9	228 934	13 456	Forshaga
55	663	13	4	263 519	15 153	Gagnef
87	634	15	15	230 135	13 879	Gislaved
89	414	7	7	229 666	14 245	Gotland
34	374	2	3	229 679	14 532	Grästorp
96	848	18	22	316 908	19 887	Gällivare
60	708	7	12	242 921	12 697	Gävle
56	415	7	5	208 149	12 818	Hallsberg
57	356	18	10	250 831	15 553	Hallstahammar
89	486	10	21	285 496	11 826	Hammarö
59	421	9	15	245 014	19 243	Högsby
78	459	23	4	286 562	18 788	Jokkmokk
65	440	18	14	312 368	16 596	Kalmar
56	475	13	14	266 218	15 629	Karlskrona
90	490	7	11	219 423	12 123	Karlstad
85	449	10	18	376 647	16 813	Katrineholm
75	622	30	19	369 823	9 687	Knivsta
103	400	10	10	229 191	13 706	Kristianstad
133	634	1	4	203 661	14 661	Kristinehamn
50	489	8	11	213 762	12 569	Kumla
82	668	12	20	250 522	11 059	Kungsbacka
98	594	Saknas	13	Saknas	Saknas	Kungälv
149	499	2	17	224 671	12 799	Laholm
57	794	12	22	291 032	17 187	Laxå
Saknas	Saknas	6	Saknas	Saknas	Saknas	Lindesberg
70	524	4	18	239 334	17 924	Ljusdal
105	431	13	15	236 516	17 859	Ludvika

BILD 20. Sammanfattande tabell

Kommun	Produktivitetmått				
	Kostnad hemtjänst, egen regi, kr/beviljad timme	Kostnad boendestöd, egen regi, kr/timme	Kostnad särskilt boende, egen regi, kr/dygn	Kostnad gruppboende LSS för vuxna, egen regi, kr/dygn	Kostnad serviceboende LSS för vuxna, egen regi, kr/dygn (inkl HSL)
Luleå	340	349	1 566	2 282	996
Lysekil	366	323	1 695	2 200	1 667
Mellerud	374	205	1 539	2 733	1 260
Mora	394	489	1 601	2 296	1 050
Mullsjö	447	Saknas	1 672	3 324	Saknas
Ockelbo	599	Saknas	1 549	2 755	Saknas
Orust	434	537	1 754	2 369	Saknas
Oskarshamn	411	408	2 019	2 661	687
Oxelösund	437	843	1 742	1 943	Saknas
Ronneby	379	Saknas	1 496	2 851	2 281
Skurup	435	Saknas	1 611	2 395	Saknas
Strömstad	534	Saknas	1 764	2 748	1 606
Säffle	521	511	1 568	2 340	Saknas
Tierp	312	Saknas	1 534	2 646	804
Trosa	431	469	1 718	Saknas	2 207
Uddevalla	323	256	1 663	2 421	1 031
Ulricehamn	406	527	1 451	2 085	1 174
Vansbro	549	314	1 649	Saknas	1 372
Vara	349	431	1 542	2 553	1 087
Varberg	390	464	1 473	2 055	961
Vimmerby	Saknas	Saknas	1 464	2 793	838
Vindeln	433	Saknas	1 674	2 699	Saknas
Värgårda	Saknas	Saknas	Saknas	2 422	Saknas
Växjö	316	Saknas	1 633	2 465	1 346
Åmål	375	Saknas	1 355	2 259	768
Älmhult	405	343	1 702	2 299	1 399
Älvkarleby	416	362	1 872	2 612	Saknas
Ängelholm	424	Saknas	1 824	1 974	1 207
Örebro	577	446	1 682	2 442	1 497
Östersund	355	Saknas	1 456	3 060	1 050

		Ytterfall		Medelkostnader	Kostnad per invånare	
Nettokostnad personlig assistans SFB, egen regi, kr/timme	Kostnad daglig verksamhet LSS, egen regi, kr/dag	Ytterfall ordinärt och särskilt boende, andel brukare (%)	Ytterfall insatser inom LSS, andel brukare (%)	Kostnad insatser inom SoL/HSL och LSS enligt KPB, kr/brukare	Kostnad insatser inom SoL/HSL och LSS, kr/invånare	Kommun
84	444	6	11	256 788	14 049	Luleå
69	419	13	13	255 766	19 167	Lysekil
33	510	6	13	240 198	19 045	Mellerud
84	222	9	4	256 912	16 700	Mora
69	331	9	14	235 747	11 931	Mullsjö
59	218	1	6	229 170	17 070	Ockelbo
59	636	11	34	257 838	14 196	Orust
73	565	18	12	266 774	16 037	Oskarshamn
193	472	12	14	242 336	14 605	Oxelösund
69	492	6	18	215 918	14 196	Ronneby
74	399	3	8	183 530	9 259	Skurup
139	611	18	10	263 015	14 213	Strömstad
130	412	5	17	230 270	15 557	Säffle
49	327	4	10	201 703	12 227	Tierp
43	1 226	11	21	253 863	11 729	Trosa
45	639	12	17	270 339	16 208	Uddevalla
48	459	5	6	225 876	13 899	Ulricehamn
92	411	19	10	264 855	18 530	Vansbro
109	132	5	12	203 463	14 909	Vara
39	352	3	Saknas	208 059	10 741	Varberg
59	711	Saknas	16	222 564	13 877	Vimmerby
56	514	19	7	298 179	21 565	Vindeln
55	435	Saknas	8	Saknas	Saknas	Vårgårda
97	486	7	15	270 230	13 549	Växjö
70	437	Saknas	4	243 560	16 814	Åmål
101	392	11	2	214 633	12 470	Älmhult
144	337	12	9	213 720	13 285	Älvkarleby
52	527	9	5	222 486	13 554	Ängelholm
61	367	10	15	229 303	13 503	Örebro
69	363	5	14	230 047	15 928	Östersund

Analys av KPB-data

Det finns idag ett stort antal nyckeltal som mäter kostnader och kvalitet inom omsorgen om äldre och personer med funktionsnedsättning. För en helhetsbild och bättre förståelse vid analyser av data från Kostnad per brukare (KPB) bör fler datakällor tas med. Den stora mängden data gör dock att det kan vara svårt att få den överblick som krävs och en analys kan verka komplicerat.

Därför introduceras här de verktyg som SKL har tagit fram för att stödja kommuner i analysarbetet. Verktygen finns att ladda ner på www.skl.se/kpb

Analyshandboken

Analyshandboken ger stöd till de kommuner som vill göra en fördjupad analys av resultaten från KPB. Handboken visar hur man kan komma igång med en analys och vad man ska tänka på, från att kvalitets-äkra dataunderlaget till att ta fram förbättringsförslag. För varje steg finns en checklista med frågor att ställa innan man går vidare till nästa steg.

BILD 21. Exempel från analyshandboken

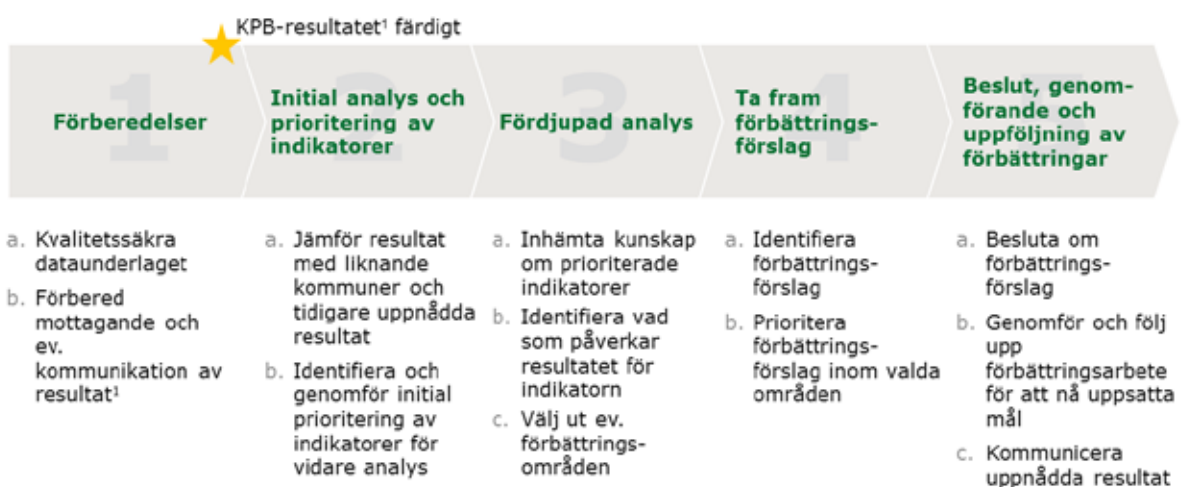

Bild 2 – Omfattning och balans – med förklarande faktorer

2

Boxanalys

Syftet med *boxanalysen* är att hjälpa till i det andra steget i analyshandboken, att göra en initial analys och prioritering av indikatorer som kommunen vill analysera vidare.

Boxanalysen ger en överblick av de indikatorer som är relevanta vid en analys av verksamheten. Utöver indikatorer från KPB analyseras även annan statistik som Öppna jämförelser för att få en helhetsbild av resultatet för verksamheten. Indikatorerna delas in i analysområden för att sätta in dem i rätt sammanhang och för att ställa rätt frågor till analysen.

I bild 22 visas ett exempel från boxanalysen med uppgifter från Borlänge kommun. Exemplet visar vilka nyckeltal som är intressanta att ta med i en analys av omfattning och balans mellan ordinärt och särskilt boende inom äldreomsorgen. Boxarna i orange visar kostnader och de grå visar förklarande faktorer. Grön färg på resultatet innebär låga kostnader eller låg kostnadsdrivande faktor i förhål-

lande till andra kommuner, röd är det omvända.

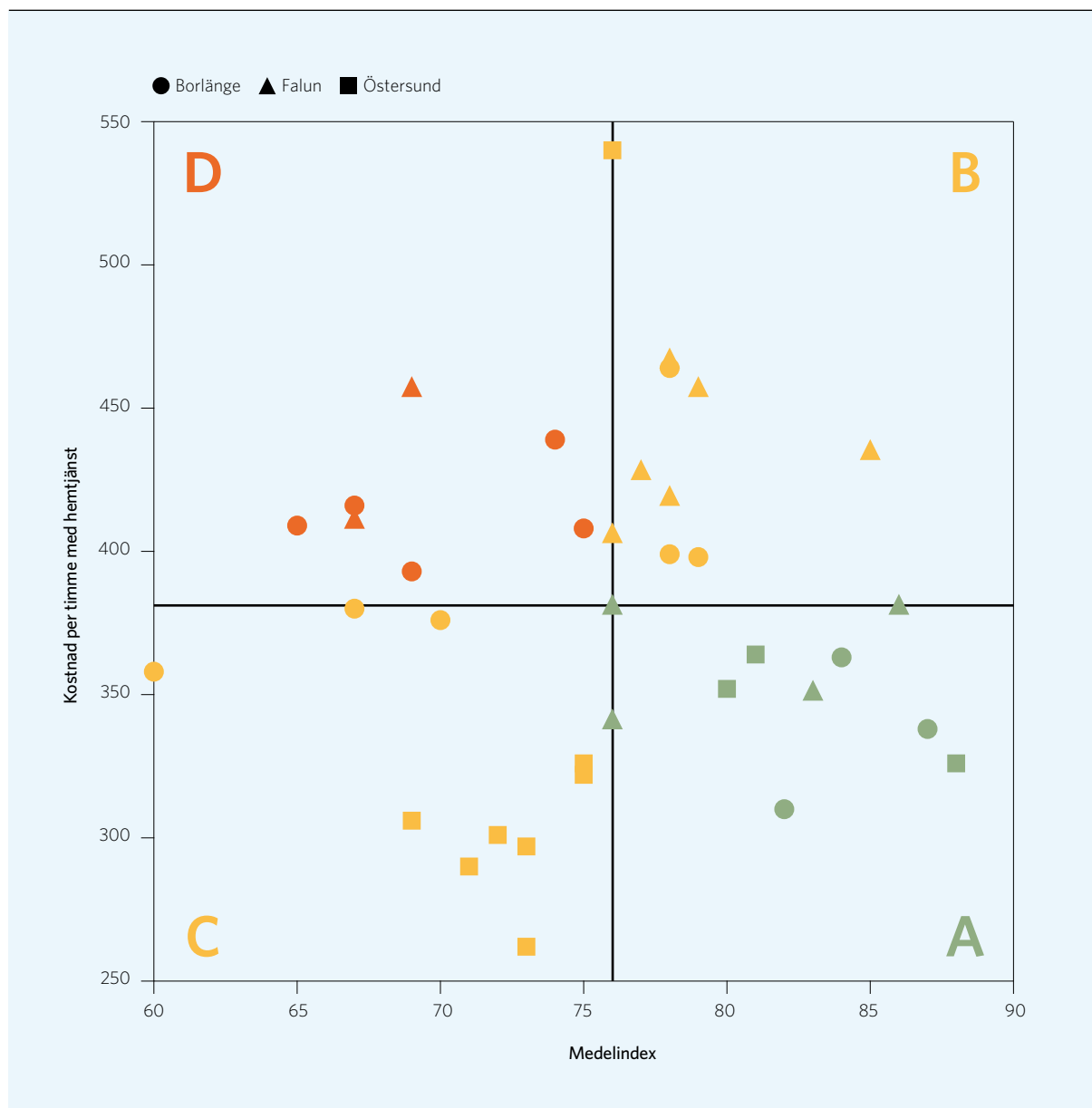
Det framkommer i analysen att Borlänge har en låg kostnad per invånare inom särskilt boende men en hög kostnad per brukare. Det indikerar att Borlänge har få särskilda boenden jämfört med andra kommuner, och de brukare som bor på boendena har en hög genomsnittskostnad. I kommunen bor många äldre kvar i ordinärt boende. Detta resulterar i en hög kostnad per invånare i ordinärt boende och en hög andel ytterfall.

SKL kommer att erbjuda utbildningar i boxanalysen så håll utkik på vår webbplats www.skil.se/kpb för mer information!

Effektivitetsanalyser

Genom att mäta *effektivitet* får kommunen en uppfattning om vilket resultat den får för de pengar som läggs på verksamheten. Effektivitetsanalyser är ett exempel på analyser som är möjliga att göra under det tredje steget i analyshandboken, fördjupad analys.

BILD 23. Analys av kostnader från KPB och resultat från brukarundersökningen för olika hemtjänstgrupper, ett exempel

SKL har tillsammans med ett antal kommuner utvecklat ett verktyg⁶ för att mäta effektivitet inom äldreomsorgen. Verktöget kan användas av alla kommuner som arbetar med KPB och som har gjort Socialstyrelsens nationella brukarundersökning på enhetsnivå (det vill säga hemtjänstgrupper eller boenden).

Under våren 2012 anordnade SKL ett seminarium med åtta kommuner som hade analyserat effektivitet. Kommunerna fick då möjlighet att jämföra sina resultat med andra kommuners och utbyta erfarenheter. Vid jämförelserna framkom stor spridning mellan enheterna både i kostnader och brukarupp-

levd kvalitet. Det behövs fler studier för att ta reda på vad som kan förklara spridningen. Men utifrån diskussionerna bekräftades att flera av de enheter som hade låga kostnader och nöjda brukare kännetecknades av de framgångsfaktorer som beskrivs i skriften Framgångsfaktorer inom äldreomsorgen⁷.

Under våren 2013 kommer ytterligare ett seminarium kring effektivitet att hållas för de kommuner som har beställt 2012 års nationella brukarundersökning på enhetsnivå. Det pågår också en utveckling av liknande analyser inom omsorgen om funktionshindrade.

Not. 6. Se "Kostnad per brukare, Jämförelser mellan kommuner inom omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning - utfall 2010" för mer information om verktöget

Not. 7. Framgångsfaktorer inom äldreomsorgen. 2010. SKL.

Egna jämförelser med hjälp av Kolada

Gå in på www.kolada.se

1. Klicka på knappen Fri Sökning mitt på sidan. Här måste du göra tre val: nyckeltal, kommun och år.

a) Sök nyckeltal genom att skriva in sökord i sökfältet för nyckeltal, eller sök dig fram via **Bläddra > Särskilda nyckeltalsamlingar kommun > Kostnad per brukare (KPB)**. Lägg till nyckeltal i ditt urval genom att klicka på nyckeltalsnamnet.

b) Sök kommun genom att skriva in namnet i sökfältet eller via knappen "Bläddra..." till höger om sökfältet. Lägg till kommunen i ditt urval genom att trycka på Enter eller genom att klicka på namnet.

c) De senaste tre åren är förvalda. För att ändra årtal, skriv önskad årtalsserie (till exempel 2009–2010) i sökfältet och tryck på Enter.

2. Verkställ! Du får först se dina data i en tabell. Du kan ändra inställningar för tabellen, eller välja att visa diagram.

The screenshot shows the Kolada web application interface. At the top, there is a navigation bar with links: Start, Gör så här, Analysera, Nyckeltablista, Publiceringskalender, Publicera nyckeltal, and Frågor & svar. Below this is a red header area with the title "Fri sökning". There are three search input fields: "Sök Nyckeltal:" (empty), "Sök Kommun/Landsting:" (filled with "borlänge"), and "Välj år:" (empty). Below the search fields are buttons for "Bläddra ...".

Below the search area, there is a section for "Alternativ" with three columns of filters: "Visat värde", "Medelvärden", and "Sortering". Under "Visat värde", there are radio buttons for "Värde" (selected), "Index (vägt riket+100)", "Ranking", and "Index (basår+100)". Under "Medelvärden", there are checkboxes for "Alla kommuner/landsting, vägt medel" (checked), "Alla kommuner/landsting, vägt medel", "Valda kommuner/landsting, vägt medel", and "Valda kommuner/landsting, vägt medel". Under "Sortering", there are radio buttons for "Nyckeltalsnamn" (selected), "Kommun/landsting", "Värde", and "Fallande".

Below the filters, there is a table with the following data:

		2008	2009	2010
U. Kostnad boendestöd enligt KPB, egen regi, kr/timme	Borlänge		514	370
U. Kostnad boendestöd enligt KPB, kr/brukare 0-64 år	Borlänge			176 295
U. Kostnad insatser i ordinarie boende till personer 65+ enligt KPB, kr/invånare	Borlänge			22 910
U. Ytterfall insatser inom LSS enligt KPB, andel brukare (%)	Borlänge	7,9	12,2	12,6

3. Du kan sedan exportera tabell och diagram till Excel, presentationer eller dokument.

Kolada ger möjlighet till ett stort antal analyser och jämförelser. Om du vill veta mer eller behöver hjälp med hur du använder databasen kontakta Rådet för kommunala analyser (RKA) på rka@rka.nu eller telefon **08-452 71 51**.

Kostnad per brukare

Jämförelser mellan kommuner inom omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning – utfall 2011

Kostnad per brukare (KPB) är en metod för att beräkna kommunens kostnader för olika insatser och hur dessa insatser kan knytas till den enskilde brukaren. Genom att KPB bygger på avidentifierade individdata kan kostnaden för vård och service för olika typer av brukare sammanställas och utgöra grund för uppföljning ur olika perspektiv.

Syftet med denna rapport är att presentera jämförelser mellan de kommuner som använder KPB. Syftet är också att visa exempel som kan vara användbara för att få bättre underlag till verksamhetsuppföljning, förbättringsarbete och resursfördelning i den egna kommunen.